

Until we are all equal

Дівчата-підлітки в кризовій ситуації:

Голоси з України, Польщі та Румунії

Звіт про дослідження

Червень 2024 року

Plan International

ЗМІСТ

1. Вступ	3
1.1 Контекст кризи	4
1.2 Питання та цілі дослідження	5
1.3 Методологія дослідження	6
1.4 Етика та захист	7
1.5 Обмеження, що накладаються на дані	7
2. Отримані дані	8
2.1 Психічне здоров'я і благополуччя	9
2.2 Безпека та захист від насильства	18
2.3 Освіта	25
2.4 Сексуальне та репродуктивне здоров'я та права	29
2.5 Підлітковий вік та ґендерні норми	34
2.6 Участь підлітків	37
2.7 Бачення майбутнього	40
3. Висновок і рекомендації	42
3.1 Заключні зауваження	42
3.2 Рекомендації	43
4. Кінцеві примітки	46

Усі імена, використані в цьому звіті, є псевдонімами. Під час цього дослідження не було зроблено жодної фотографії. Дівчата, зображені на фотографіях у звіті, відрізняються від тих, хто брав участь у дослідженні.

Скорочення

AGiC – ДПКС	дівчата-підлітки в кризовій ситуації
CSE - КСО	комплексна сексуальна освіта
CSO – ОГС	організація громадянського суспільства
EU - ЄС	Європейський союз
FGD – ОФГ	обговорення у фокус-групах
GBV - ґЗН	ґендерно зумовлене насильство
ICT – ІКТ	інформаційно-комунікаційні технології
IDP – ВПО	внутрішньо переміщені особи
KII – ІКІ	інтерв'ю з ключовими представниками
LGBTIQ+ - ЛГБТІК+	лесбійки, геї, бісексуали, трансґендери, інтерсексуали, квіри +
MER – МОД	моніторинг, оцінка та дослідження
MHPSS – ПЗПСР	психічне здоров'я й психосоціальна підтримка
I/NGO - М/НУО	міжнародна неурядова організація
ODI	Інститут закордонного розвитку
ОНСНР - УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
PTSD - ПТСР	посттравматичний стресовий розлад
RGA – ЕґА	експрес ґендерний аналіз
SRHR - СРЗП	сексуальне та репродуктивне здоров'я та права
UN - ООН	Організація Об'єднаних Націй
UNICEF - ЮНІСЕФ	Дитячий фонд ООН

1. Вступ

Розуміння того, як дівчата-підлітки переживають триваючу кризу в Україні і долають її, створює основу для співпраці гуманітарного сектора з ними у вирішенні їхніх проблем і підвищенні їх потенціалу. Цей звіт має на меті сприяти такому розумінню, зосереджуючи увагу не лише на сферах незахищеності дівчат-підлітків, але й на тому, як вони реагують на обставини, що склалися, і, таким чином, прагнуть побудувати безпечніше, більш інклюзивне суспільство для себе і для тих, хто їх оточує.

16-річна Кеті на залізничному вокзалі Бухареста в очікуванні поїзда до Угорщини. Фото: Джордж Капін © Plan International

1.1 Контекст кризи

За оцінками Організації Об'єднаних Націй (ООН),¹ в 2024 році, через два роки після ескалації війни в Україні,² 14,6 мільйона людей, що становить 40 відсотків населення країни, потребують гуманітарної допомоги в межах її кордо. **Близько 4 мільйонів людей в Україні стали внутрішньо переміщеними особами**

У лютому 2024 року Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні повідомила про 30 457 підтверджених жертв серед цивільного населення з лютого 2022 року.³ Серед них — 1885 потрепілих з числа дітей, з яких 587 було вбито та 1298 поранено.⁴

Ескалація війни змусила мільйони українців шукати притулку в інших країнах, ставши третіми за чисельністю біженцями в світі після біженців з Сирії та Афганістану.⁵ У 2022 році багато біженців з України шукали притулку в сусідніх країнах, зокрема в Польщі, Молдові, Румунії, Чехії, Угорщині та Словаччині.⁶ У 2023 році кількість біженців з України, зареєстрованих у Європі, збільшилася – у Німеччині проживає понад 1 мільйон осіб.⁷ Також збільшилася кількість біженців, зареєстрованих за межами Європи, головним чином у Канаді та США.⁸ Більшість біженців з України — жінки, дівчатка і хлопчики.⁹ У зв'язку з введенням воєнного стану чоловікам у віці від 18 до 60 років заборонено залишати Україну.¹⁰

Діяльність Plan International в Україні

З 2022 року організація Plan International працює в Україні, Молдові, Польщі та Румунії в рамках партнерських заходів реагування на гуманітарну кризу, що виникла внаслідок ескалації війни в Україні у лютому 2022 року. На сьогоднішній день Plan International охопила близько 650 000 учасників, у тому числі 149 000 дівчаток і 110 000 хлопчиків, і на даний момент співпрацює з 49 місцевими партнерами.

біженців з України, які перебувають під тимчасовим захистом

УВКБ ООН, Агентство ООН у справах біженців, повідомило в січні 2024 року, що **81% біженців з України** відчують принаймні одну ключову незадоволену потребу, включаючи доступ до засобів до існування, охорони здоров'я, житла та достатнього харчування.¹³ Ці потреби не задоволені через цілий ряд факторів, у тому числі навантаження на ресурси місцевих громад, які приймають біженців, а також мовні бар'єри, з якими стикаються біженці, і обмежений доступ до інформації про доступні послуги та підтримку.¹⁴ Водночас розгортається загострюється криза пов'язана із психічним здоров'ям серед людей, які постраждали від війни, як в Україні, так і за її межами. Три чверті (**75 відсотків**) дітей та молоді повідомляють про необхідність отримання психосоціальної підтримки у зв'язку з тривалим впливом насильства та порушенням нормального способу життя.¹⁵

Близько 44% сімей біженців з України повідомляють, що на початку 2024 року принаймні одна дитина шкільного віку не була зареєстрована в місцевій системі освіти приймаючої країни.

До вересня 2024 року ці діти і підлітки вже четвертий навчальний рік не навчаються повноцінно, оскільки перші два роки це траплялося через пандемію COVID-19.¹⁶ На території України було пошкоджено **3798 навчальних будівель, а 365 повністю зруйновані.**¹⁷ Понад **2300 шкіл залишаються закритими з міркувань безпеки. Майже половина школярів навчаються онлайн¹⁸ або в гібридному форматі. За оцінками, 40 000 вчителів потребують підтримки для забезпечення такого формату навчання.**¹⁹

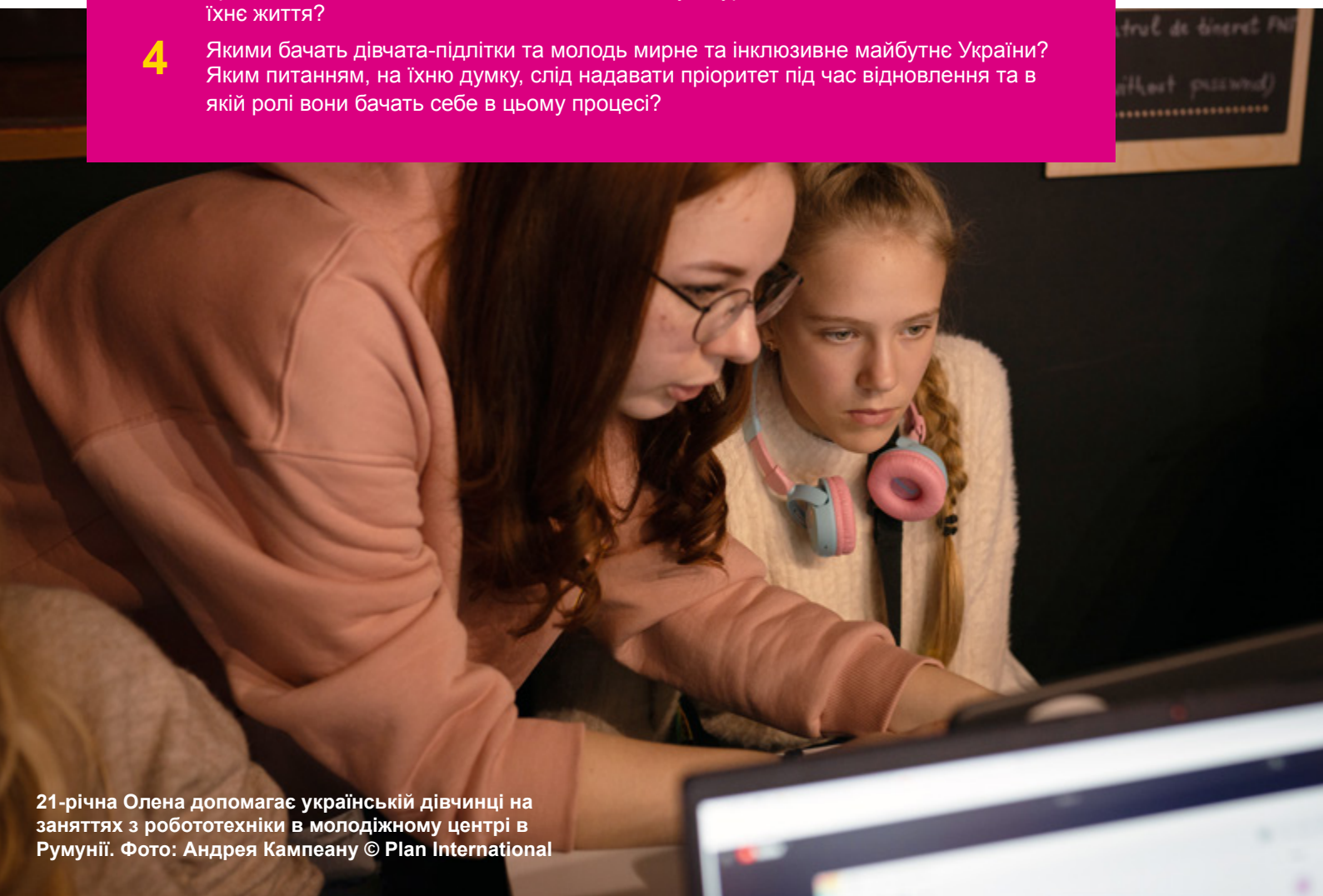
1.2 Питання та цілі дослідження

Це дослідження мало на меті почути думки дівчат-підлітків та молоді, які постраждали від кризи в Україні. Мета дослідження — представити їхню власну точку зору на питання, які вони вважають найважливішими, і з'ясувати в деталях, як вони справляються із наслідками війни. Для досягнення цих цілей були використані наступні основні питання дослідження:

У цьому звіті представлені результати досліджень та рекомендації для донорів, практиків та політиків, підготовлені самими дівчатами-підлітками, щодо того, які дії, на їхню думку, потрібно вжити цим ключовим зацікавленим сторонам.

Для досягнення цих цілей були використані наступні основні питання дослідження:

- 1 Як дівчата-підлітки та молодь у віці від 10 до 19 років переживали ситуацію небезпеки в Україні, Польщі та Румунії в наслідок ескалації війни?
- 2 Як дівчата-підлітки та молодь визначають і переживають життєвий етап, на якому вони перебувають, і як, на їхню думку, криза, яку вони переживають, вплинула на це?
- 3 Як дівчата-підлітки та молодь беруть участь та мобілізують зусилля у вирішенні проблем безпеки, соціально-економічних та культурних питань, які впливають на їхнє життя?
- 4 Якими бачать дівчата-підлітки та молодь мирне та інклюзивне майбутнє України? Яким питанням, на їхню думку, слід надавати пріоритет під час відновлення та в якій ролі вони бачать себе в цьому процесі?

1.3 Методологія дослідження

У цьому дослідженні використовувався якісний підхід, заснований на участі, для вивчення соціально-екологічного середовища підлітків, які переживають цю кризу, а також ґендерних наслідків війни, які часто залишаються поза увагою гуманітарних організацій, що надають гуманітарну допомогу.

Методологія для дівчаток-підлітків в умовах кризи

Цей звіт про дівчат-підлітків у кризовій ситуації (AGiC) є частиною [більш масштабної серії досліджень](#), в якій вивчалися ситуації в [Південному Судані](#), [Кокс-базарі в Бангладеш](#), [на озері Чад](#), [Сахельському регіоні](#), [Бейруті](#), [Центральній Америці та Мексиці](#), а також в [Південній Америці](#). Серія досліджує унікальний вплив кризових ситуацій на дівчат-підлітків; те, як дівчата переживають і долають небезпеку; специфічні та унікальні потреби підлітків; а також можливості для підтримки дівчат у кризових ситуаціях. Цей звіт базується на попередніх дослідженнях AGiC, які виявили особливу вразливість дівчат-підлітків під час криз, а також їхню життєстійкість, стратегії подолання та здатність реагувати на ці кризи.

1.3.1 Структура дослідження

За участю студентів-соціологів Києво-Могилянської академії в Україні було проведено всебічний аналітичний огляд трьох країн, в яких проводилися дослідження. Для дівчат віком від 15 до 19 років у кожній досліджуваній країні були проведені семінари-практикуми, на яких учасниці надали свої відгуки та рекомендації щодо інструментів збору даних. Остаточний варіант дослідницького підходу був представлений на розгляд Комітету з етики наукових досліджень ODI, аналітичного центру з глобальних питань. Інструменти збору первинних даних були перекладені та контекстуалізовані під час навчання місцевих дослідників в Україні, Польщі та Румунії.

1.3.2 Збір даних

У цьому звіті використано дані, зібрані під час фокус-групових дискусій та інтерв'ю, що відбулися у серпні-жовтні 2023 року з наступними групами:

257

дівчат та хлопчиків підліткового віку, їхніх опікунів, а також ключових зацікавлених сторін, які здійснюють заходи реагування на кризу

135 дівчат-підлітків в Україні

67 10 до 14 років 68 15 до 19 років

36 хлопчиків

18 10 до 14 років 18 15 до 19 років

30 опікунів підлітків

32 рефлексивні обговорення у фокус-групах (ОФГ)

56 напівструктурованих інтерв'ю (ІКІ) з різними зацікавленими сторонами, включаючи дівчаток і хлопчиків-підлітків, і 15 представників державних органів, різних НУО (як міжнародних, так і національних), громадських організацій та волонтерських мереж, а також місцевих груп громадянського суспільства.

три напівструктуровані інтерв'ю методом розповіді історій з дівчатами у віці від 10 до 19 років, які представлені в цьому звіті як тематичні дослідження.

Під час збору та аналізу даних дівчатка-підлітки та хлопчики-підлітки були розділені на дві вікові групи: Від 10 до 14 і від 15 до 19 років. Мета цього дослідження полягала в подальшому аналізі взаємозв'язку віку і статі в досвіді підлітків. У змішаних гендерних групах батьки, опікуни та піклувальники брали участь за допомогою різних методів, включаючи фокус-групи, глибинні інтерв'ю та розповіді історій.

1.3.3 Аналіз даних

Групові обговорення та інтерв'ю були розшифровані, очищені та знеособлені. Аналіз даних проводився українською, російською, польською, румунською та англійською мовами. Аналіз використовував систему AGiC, яка фокусується на ключових темах: захист від насильства, освіта, сексуальне та репродуктивне здоров'я та права (SRHR, CPЗП), участь, психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (MHPSS, ПЗПСП), а також майбутні гендерні прагнення. Дані були закодовані за допомогою програмного забезпечення для якісного аналізу Dedoose.

1.4 Етика та захист

Організація Plan International забезпечила, щоб дослідження, проведені в Україні, Румунії та Польщі, відповідали внутрішній політиці в області захисту дітей та молоді, а також етичним нормам (моніторинг, оцінка і дослідження). Дослідницька пропозиція була розглянута та схвалена Комітетом з етики наукових досліджень Інституту закордонного розвитку (ODI). Підхід "не нашкодь" був ключовим керівним принципом дослідження, який відповідає Основному гуманітарному стандарту якості та підзвітності, а також дев'яти його основним зобов'язанням. Участь у дослідницькому процесі була повністю добровільною, і від учасників було отримано інформовану згоду та дозвіл (для неповнолітніх учасників). Були розроблені протоколи для забезпечення конфіденційності, які включали вибір відповідних місць і способів збору даних. Збирачі даних пройшли навчання з глобальної політики захисту даних Plan International. Протягом усього процесу збору даних були задіяні групи захисту даних країн, а для всіх, хто потребував подальшої підтримки, були створені механізми направлення спеціалістів.

1.5 Обмеження, що накладаються на дані

Збір даних проводився відповідною місцевою мовою, а розшифровки перекладалися на українську та російську, а потім на англійську. Можливо, через цей процес були втрачені деякі нюанси і сенс. Весь збір даних в Україні здійснювався онлайн,²⁰ що створювало труднощі через проблеми з підключенням, особливо для учасників із сільської місцевості, що заважало їм брати участь у деяких групових заходах. У цих випадках дослідники забезпечували гнучкий графік для учасників, переносили фокус-групи та інтерв'ю, коли це було необхідно.

Було докладено зусиль для залучення різноманітних груп дівчат-підлітків, включаючи ромських дівчат, ЛГБТІК+ підлітків та дівчат з інвалідністю. Однак виявлення дівчат з маргіналізованих груп, які були зацікавлені в участі в дослідженні в Польщі, було особливо складним завданням,²¹ що обмежувало можливість врахування різноманітного досвіду підлітків, які постраждали від війни. Деякі учасники віком від 13 до 14 років вважали, що для дискусій їх слід об'єднувати в групи з 15-19-річними, а в групі з 10-12-річними вони були менш активними. Учасники з певною нерішучістю відповідали на запитання щодо знань та ставлення до сексуального та репродуктивного здоров'я та прав, особливо серед хлопчиків-підлітків. Хоча ці питання були розроблені в консультації з дівчатами-підлітками у віці від 15 до 19 років, консультації на етапі розробки були б корисними, якби вони включали представників усіх статей і віків.

2. Отримані дані

У наступних розділах представлені результати цього дослідження щодо безпеки та захисту від насильства, психічного здоров'я, освіти, сексуального та репродуктивного здоров'я і прав, а також участі та активізму дівчат. У заключному розділі розповідається про бачення дівчатами свого майбутнього і майбутнього України.

2.1 Психічне здоров'я і благополуччя

2.1.1 Якими є наслідки війни та переміщення для психічного здоров'я підлітків?

Дівчата та хлопці підліткового віку обговорювали, руйнівний вплив війни, що триває в Україні, на їхнє психічне здоров'я та психосоціальне благополуччя. Емоційні потрясіння, пов'язані з переміщенням, втратою членів сім'ї та друзів, перервами в навчанні та іншій соціальній взаємодії — все це глибоко вплинуло на підлітків в Україні, Польщі та Румунії.

Стрес і тривога, викликані досвідом війни

“Я чую вибухи бомб у своїх снах і прокидаюся в сльозах, на митпершої миті не розуміючи, де я.”

Микола, дівчина, 10-14 років, Україна

“Іноді мені здається, що все йде добре. Але іноді я опиняюся в емоційній кризі. Я відчуваю ці постійні перепади настрою.”

Юрій, хлопчик, 15-19 років, Польща

На дівчат і хлопців підліткового віку, які живуть на територіях, що перебувають під обстрілами або на лінії фронту, до прикладу в українському місті Харків, поблизу російського кордону, постійна присутність небезпеки глибоко впливає на їхній емоційний стану викликаючи стрес і провокуючи механізми подолання труднощів. Співробітники М/НУО та місцевих організацій громадянського суспільства (ОГС) в Україні відзначають зростання тривожності серед підлітків, які постраждали від війни. Постійний стрес і занепокоєння, а також очікування негативних подій значно підвищили рівень напруженості серед підлітків в Україні. Постачальники послуг, які працюють з підлітками, також повідомили про помітне зниження їхньої впевненості в собі, віри у свої можливості та надії на світле майбутнє.

Оскільки безпека є пріоритетом, доступ дівчат і хлопців підліткового віку до їхніх звичайних систем соціальної підтримки ставиться під загрозу. Онлайн-навчання, обмежена соціальна взаємодія та посилені

заходи безпеки порушують їх розпорядок дня та сприяють посиленню стресу. Як зазначають опікуни, щоб впоратися з цими обставинами, часто необхідна психологічна допомога.

“Ми знаходимося недалеко від лінії фронту в Харкові, тому Безпека для нас є пріоритетом. Однак наші діти перебувають у постійному стресі. Я справді вірю, що на даний момент нам дуже потрібна Психосоціальна підтримка’.

Жінка-вихователь, Україна

Багато дівчат і хлопців підліткового віку з числа біженців із України в приймаючих країнах, повідомили, що відчувають додатковий стрес і тиск через те, що члени їхніх родин залишилися в Україні, особливо ті, хто піклується про них, були призвані на військову службу або залишилися в районах, що зазнали нападу, або на лінії фронту.

“Мені було так сумно і страшно, коли ми вперше приїхали сюди. Тому що ми залишили мого батька в Україні. Я все ще так боюся, що з ним у будь-який момент може щось статися. Я хотіла би, щоб ми були разом, як раніше.”

Адріана, дівчина, 10-14 років, Польща

Співробітники, які працюють з підлітками, повідомили, що стрес і тривога призвели до помітних проблем, причому дівчатка по-різному реагують на них залежно від вікової групи. Серед дівчат-підлітків у віці від 10 до 14 років вони відзначили особливі труднощі з концентрацією уваги на завданнях як у навчанні, так і в інших видах діяльності. Старші підлітки (від 15 до 19 років) додатково продемонстрували ознаки того, що постійні стани напруженості та стресу впливають на їхній настрій, впевненість у собі та загальне самопочуття.

“[...] у дівчаток у віці від 15 до 19 років проблеми з концентрацією уваги проявляються по-різному, включаючи труднощі зі збором інформації, заняттями або навчанням, а також перепади настрою. Це часто супроводжується почуттям апатії та невпевненості в собі. Хоча діти у віці від 10 до 14 років можуть легше адаптуватися, старші дівчата можуть відчувати більш виражені коливання настрою.”

Місцева громадська діячка, який працює з підлітками, жінка, Україна

Дівчата-підлітки у віці від 15 до 19 років розповіли про глибоке почуття туги за звичним оточенням і повсякденним життям, які були порушені ескалацією війни. Дівчата також розповіли про те, як переміщення та переривання їхнього соціального життя ускладнюють підтримку дружніх стосунків на відстані, що поглиблює невизначеність щодо того, коли життя та ці стосунки повернуться до нормального стану.

Ескалація війни також створила додатковий тиск на опікунів. Вона посилює їхній психічний дистрес, що може ускладнити підтримку емоційних і психологічних потреб підлітків, якими вони опікуються.

Тематичне дослідження 1: Олеся, Україна

Олесі 16 років і вона є членом ЛГБТІК+спільноти. Вона живе в Києві, столиці України, так як була змушена покинути свій будинок. Її життя, колись наповнене шкільною рутинною і захопленнями, істотно змінилося через війну в її країні. Олеся розповіла, що жила в стані постійної невизначеності: **«Тепер кожен день непередбачуваний. Ніколи не знаєш, коли вибухне наступна бомба».**

До війни день Олесі був структурованим і передбачуваним: школа, позашкільні заняття, дозвілля з друзями. Але коли війна посилилася і почастішали повідомлення про бомбардування, вона перейшла на дистанційне навчання та заочну форму навчання. **«Важко зосередитися на навчанні, коли постійно прислухаєшся до виття сирен»**, — зізнається вона. Війна принесла не лише фізичну небезпеку, а й психологічні виклики. Олеся говорить про підвищену тривожність, стан, який посилюється реальністю бомб і загрозами, які вони несуть. **«Іноді мені здається, що війна йде не тільки зовні, але і в моїй голові».**

Олеся живе зі своїми мамою і бабусею і пояснила, що у них вона знаходить почуття безпеки і підтримки. Однак вона описала складні стосунки з іншим близьким членом сім'ї, які викликають у неї тривогу і впливають на її ідентичність та самовираження: **«Це все одно, що ходити по натягнутому канату, намагаючись знайти баланс між тим, ким я є, і тим, що очікує [член моєї родини]».** Олеся поділилася, що суспільні і традиційні очікування в Україні сильно тиснуть на неї. Вона відверто розповіла про сексизм, який пронизує її суспільство, і про те, як війна посилила традиційні ґендерні ролі, вплинувши на її життя: **«В Україні бути жінкою, особливо жінкою ЛГБТІК+, означає вести битви на багатьох фронтах».**

Незважаючи на численні проблеми, включаючи загрозу фізичній безпеці, порушення в навчанні, дискримінацію, стигматизацію і напружене сімейне життя, Олеся знайшла визнання в новому колі друзів і почала співпрацювати з неурядовою організацією в Києві. Ця зміна в її соціальному оточенні забезпечила їй простір, де, за її словами, вона відчуває себе більш комфортно і зрозумілою, що контрастує з її попереднім досвідом дискримінації та гомофобії.

«Знайти людей, які приймають мене такою, якою я є, було як знайти оазис у пустелі». Вона продовжує займатися своїми інтересами, такими як криміналістика та гра на гітарі, і знаходить способи адаптуватися до мінливих обставин. **«Я не дозволяю війні визначати мене. Я більше, ніж просто статистичний показник у цьому конфлікті».**

У цьому середовищі змін і викликів Олеся бере активну участь у житті своєї громади, підтримуючи ініціативи, які відповідають її переконанням і цінностям. Її бачення майбутнього ґрунтується на мужності, здатності пристосовуватися та прагненні до суспільних перетворень. **«Я вірю в Україну, де кожен може бути самим собою без страху».**

“ Іноді мені здається, що війна йде не тільки зовні, але і в моїй голові ”

Підвищена тривожність у підлітків з інвалідністю

Співробітники НУО, які працюють з дівчатами-підлітками з інвалідністю, які постраждали внаслідок цієї війни, пояснили, що ці дівчата стикаються з підвищеним рівнем стресу та тривоги через наявні бар'єри, як-от соціальна ізоляція та обмежений інституційний потенціал для надання спеціалізованої підтримки, включаючи дефіцит фінансових та людських ресурсів. За словами представника однієї з НУО, соціальна ізоляція є серйозною проблемою під час війни, оскільки формування значущих зв'язків з однолітками вже може бути складним завданням для дівчаток з інвалідністю, які можуть стикатися з перешкодами для участі в громадській діяльності. Спричинене війною руйнування сталих структур підтримки, соціальних мереж і ключових послуг, таких як регулярні терапевтичні сеанси, може негативно вплинути на психічне здоров'я дівчат.

“Дівчата-підлітки з інвалідністю відчувають серйозні проблеми з психічним здоров'ям, такі як підвищений рівень тривожності та стресу через загрози безпеці. У більшості випадків вони виключаються з якогось соціального середовища, що призводить до ізоляції.”

Місцева громадська організація, що працює з підлітками з обмеженими можливостями, жінка, Україна

Співробітники, що працюють з підлітками з інвалідністю в Україні, підкреслили, що звуки бомб і обстрілів можуть дестабілізувати підлітків з психічними відхиленнями, що живуть в районах, що піддаються нападам, або на лінії фронту, а в деяких випадках можуть викликати сильну паніку. Підлітки з числа маломобільних осіб, яким насилу вдається дістатися до бомбосховищ, відчувають підвищене почуття страху і вразливості.

Досвід підлітків ЛГБТІК+

Учасники цього дослідження описали раніше присутні гомофобні і трансфобні настрої в Україні, повідомивши про те, що чули дискримінаційні висловлювання в школах, вдома і в засобах масової інформації.

“У мене хороші стосунки з вчителькою англійської мови, тому що я як би один з її улюблених учнів. Але одного разу вона сказала, що люди ЛГБТІК+ — психічно хворі. Вона почала згадувати Содом і Гоморру. Я думаю: круто, а що буде, коли ти дізнаєшся, що я належу до спільноти.”

Ксенія, дівчина ЛГБТІК+, 15-19 років, Україна

“Я не вважаю, що це гарна ідея говорити про свою сексуальну орієнтацію з усіма підряд, наприклад, з однокласниками або вчителями.”

Таня, дівчина ЛГБТІК+, 15-19 років, Україна

Підлітки спільноти ЛГБТІК+ стикаються з особливими психосоціальними проблемами під час цієї кризи через ворожість, яку вони відчували до початку війни. Страх перед стигматизацією та дискримінацією може перешкодити підліткам звернутися за допомогою до психічного здоров'я та посилити почуття ізоляції та негативні стратегії подолання. За словами співробітників ОГС, які працюють з підлітками ЛГБТІК+, деякі з них можуть вдаватися до самоушкодження, вживання психоактивних речовин або самоізоляції, щоб впоратися зі складними наслідками, що виникають через стрес від життя в суспільстві, яке їх не сприймає, внутрішню стигму та емоційні втрати від приховування своєї ідентичності. Зокрема, для дівчат-лесбійок їхня відносна невидимість у суспільстві може означати, що постачальникам послуг важко виявити дівчат, які потребують підтримки. На додаток до ресурсних і логістичних бар'єрів, з якими стикаються постачальники послуг в Україні через війну, це означає, що багато дівчат-лесбійок змушені справлятися поодиночі.

2.1.2 Який досвід інтеграції отримали підлітки з числа переміщених осіб?

Мовний бар'єр був однією з найпоширеніших проблем, про які повідомляли дівчата-підлітки в Польщі та Румунії.

Проблеми, пов'язані з мовними бар'єрами

В Україні також повідомлялося про мовні бар'єри, оскільки багато внутрішньо переміщених дівчат походять з російськомовних районів і можуть не володіти українською мовою. У дівчат, які опинилися в ситуації переміщення, проблеми спілкування в нових приймаючих громадах впливають на різні аспекти їхнього життя, включаючи соціальне життя та загальний добробут. Для багатьох мовний бар'єр спричинив відчуття ізоляції та відсутності приналежності. У деяких випадках мовний бар'єр негативно вплинув на їхню освіту. Культурні відмінності між українцями та приймаючими громадами також можуть посилюватися через обмежену комунікацію:

“Я зіткнулася з деякими труднощами, особливо з мовними, культурними відмінностями і місцевими звичаями в Польщі, які були мені незнайомі. Мені не вистачає знань про історію та легенди Польщі, що спочатку ускладнювало моє спілкування з місцевими дівчатами в громаді.”

Олена, дівчина, 10-14 років, Польща

Молодші підлітки в Польщі, мабуть, мали менше

труднощів з вивчення польської мови, ніж їхні старші однолітки. Однак, незважаючи на деяку схожість між українською та польською мовами, багато підлітків вважають вивчення абсолютно нової мови складним завданням. Дівчата повідомляли про знущання та дискримінацію в школі через недостатнє володіння іноземною мовою.

“Польська мова — це мова, в якій я дуже добре розбираюся, тому її вивчення приносить мені задоволення. Але моїй однокласниці було важко швидко вивчити польську мову, і мені було неприємно, коли інші ляляли її за це. Я думала, що це взагалі несправедливо. Польські діти теж ставилися до неї не дуже добре. Але зараз справи йдуть на лад! Вчителі та інші діти дуже добрі до мене, і мені все подобається набагато більше.”

Катерина, дівчина, 10-14 років, Польща

Всі учасники, включаючи дівчат з числа біженців і приймаючих громад, а також фахівців, що працюють з підлітками, відзначали, що мовні бар'єри, з якими стикаються дівчатка в Румунії, є серйозною проблемою, що впливає на їх інтеграцію і загальне благополуччя. Дівчата старшого віку (від 15 до 19 років), зокрема, повідомили, що мають труднощі з вивченням румунської мови, тоді як молодші дівчата-підлітки, мабуть, мали більш плавний і легкий шлях до вивчення нової мови — подібно до того, як це відбувається в Польщі. Для дівчат-біженок у Польщі та Румунії мовний розрив обмежує змістовну взаємодію між дівчатами-біженцями та їхніми однолітками з приймаючої громади, впливаючи на їхнє соціальне життя та психічне благополуччя.

“На початку війни я спілкувалася з дівчатками-підлітками з числа біженців з України. Зі свого досвіду я бачила, що молодші дівчатка спочатку були більш налякані, але вони так швидко адаптувалися. Однак старші дівчата-підлітки все ще намагаються інтегруватися, оскільки Мовний бар'єр, здається, ще більше пригнічує їх’.

Ірина, Румунська дівчина, 15-19 років, Румунія

Підлітки з числа переміщених осіб піддаються переслідуванням і цькуванню

Дівчата-підлітки, які стали

вимушеними переселенцями в Румунії та Польщі, повідомляли, що до них застосовували мову ворожнечі й вони зазнали переслідувань через свою національність. Часто ці інциденти траплялися в громадських місцях, коли було чути, як дівчата розмовляють рідною мовою.

“Він підійшов і сказав:” У моїй країні ви будете розмовляти зі мною по-румунськи’. Він зняв свою футболку, на якій була намальована свастика, мабуть, від руки. Він ходив з нацистською символікою, тикав пальцем нам в обличчя і говорив щось на підтримку Путіна.”

Еріка, дівчина, 15-19 років, Румунія

Підлітки-переселенці з України, які розмовляють російською мовою, також стикаються з переслідуваннями та цькуванням. Що стосується Мирослави в Польщі, то переслідування змусили її змінити свою поведінку з метою самозахисту:

“Не завжди зручно говорити російською. Коли я їхала в автобусі і розмовляла зі своєю мамою, на мене подивилася Польська бабуся. Вона запитала мене, чи не з України я. Вона почала тихо лялатися на мене. Тепер, коли люди дивляться на мене, я намагаюся говорити тихіше. Я думаю, що мені не слід цього соромитися, але заради власної безпеки краще мовчати.

Мирослава, дівчина, 15-19 років, Польща

Тріксі також повідомила, що почувається в Польщі небезпечно через те, що стала свідком нападу на однокласника-українця й знущання над ним з боку однолітків. На її думку, цей інцидент був пов'язаний з тим, що він розмовляв російською мовою:

- Я не відчуваю себе в безпеці. Українського хлопчика з мого випускного класу постійно принижують однокласники. Вони побили його в туалеті і назвали росіянином, бо Він розмовляв російською. Я розповіла про це вчителю. Вона дорікнула мені за те, що я зайшла в чоловічий туалет. Зрештою, ніхто нічого з цим не зробив. Нещодавно я бачила його з синцем на обличчі та глибокою раною над губою.”

Тріксі, дівчина, 10-14 років, Польща

Досвід Тріксі також підкреслює, як почуття незахищеності може посилюватися, коли авторитетні особи, такі як вчителі, не реагують на такі інциденти.

Дівчатка-підлітки як в Румунії, так і в Польщі сприймали певний рівень ворожості з боку деяких представників приймаючих їх громад. Вікторія з Румунії вказала, що це пов'язано з почуттям образи по відношенню до біженців, які отримують підтримку і не виконують оплачувану роботу; а Ангеліна повідомила, що під час волонтерської діяльності відчувала і була свідком агресії з боку співробітників мерії по відношенню до українців.

“Це те, що ми бачили серед наших людей, [яким]

ми допомагали. Є багато випадків, коли румуни скаржаться на те, що ми не ходимо на роботу. І у нас є мами, які вперше в житті залишаються наодинці з цими дітьми. Ніхто не допомагає. Якщо вони це роблять, то це не та допомога, яка вам потрібна.”

Вікторія, дівчина, 15-19 років, Румунія

“Говорячи про установи, ми також працюємо волонтерами в мерії, куди українці звертаються за отриманням грошей на проживання... можу сказати, що ми стикалися з такими ситуаціями навіть з працівниками мерії... ми там перекладаємо, ми бачимо багато агресії з їхнього боку по відношенню до українців.”

Ангеліна, дівчина, 15-19 років, Румунія

Марія повідомила, що в Польщі склалося враження, що раптове прибуття біженців з України не було добре сприйнято деякими представниками приймаючої спільноти. Вона припустила, що ворожість може становити загрозу для безпеки біженців:

“Я думаю, що це [поляки] не звикли до зміни обстановки. [Польський народ] був шокований приходом такої кількості українців. [Поляки], які негативно ставляться до українців, можуть бути небезпечні.”

Марія, дівчина, 15-19 років, Польща

Дівчата в Румунії також говорили про відчуття “інакшості» через те, як їх приймають як біженців у приймаючій країні. Комплекс почуттів варіювався від відчуття, що вони, як українці, користуються меншим пріоритетом, ніж їхні однолітки з приймаючої країни, до припущення, що українці позбавлені людської гідності через свій статус біженців.

“Деякі люди можуть не дуже добре ставитися до мене або до українців в цілому, тому що українці переїхали сюди. Можливо, вони навіть відчують, що ми не справжні люди, а просто біженці.”

Жанна, дівчина, 15-19 років, Румунія

Діана також зазначила, що поведження з біженцями не завжди рівне, в залежності від їх національності або раси:

“Я думаю, що нам все ще дуже пощастило як біженцям в межах Європи, тому що є біженці, наприклад, з Близького Сходу, з якими поводяться максимально погано через расову дискримінацію. Тому я думаю, що нам все ще пощастило, тому що у нас біла шкіра.”

Діана, дівчина, 15-19 років, Румунія

Відмінності в культурах

та поглядах впливають на інтеграцію

Дівчата-підлітки в Польщі демонстрували особливу віддаленість та відсутність інтеграції з однолітками з місцевої громади, особливо більше, ніж їхні однолітки чоловічої статі. Дівчата часто пов'язували це з мовним бар'єром та культурними відмінностями, зокрема, з контрастними інтересами та поглядами їхніх польських однолітків, які дівчата з України іноді критикували:

“Судячи з того, що я бачу, з образ думок і дій поляків сильно відрізняється від нашого. У них є свої власні способи робити справи. Крім того, я завжди отримую суперечливі сигнали. Вони здаються відкритими для розмови, але в той же час дуже холодними, коли ти намагаєшся це зробити.”

Тамара, дівчина, 15-19 років, Польща

У кількох випадках дівчата пояснили, що вони не відчували свого місця в польському суспільстві через відчуття, що їм не раді або навіть що вони знаходяться в небезпеці через свою національність:

“Я не відчуваю себе частиною суспільства, тому що більшості [поляків] не подобаються українці.”

Ліза, дівчина, 15-19 років, Польща

“У мене була знайома, яку побили. Вона та її компанія [друзів] прогулювались, щось голосно кажучи, і [кілька поляків] знущалися над їх національністю. Зрештою, побили всіх. Я не міг зрозуміти, як і чому це могло статися.”

Каміла, дівчина, 15-19 років, Польща

Хоча багато дівчат, які брали участь у цьому дослідженні, повідомили про проблеми, пов'язані з соціальною згуртованістю, також очевидно, що досвід підлітків у Польщі та Румунії не є однорідним. Деякі дівчата повідомили як про позитивний, так і про негативний досвід, тоді як інші були не згодні зі своїми колегами-учасницями, які критикували прийом з боку приймаючих громад, замість цього описуючи, наскільки краще вони себе почувають з тих пір, як покинули Україну:

“Деякі [поляки] не люблять українців і обговорюють це в громадських місцях. У мене у дворі була група хлопчаків, які завжди говорили “Слава Путіну”, “Слава Росії”. Деякі, навпаки, виявляють велике розуміння, дарують подарунки. У Фундії жила бабуся, з якою ми разом роздавали печиво напередодні Нового року. Ми дуже подружилися і дарували одна одній подарунки.”

Ася, дівчина, 10-14 років, Польща

- У мене прямо протилежна ситуація. Я, наприклад, чомусь відчуваю себе тут спокійніше. Тобто навіть увечері я можу сама дійти додому без будь-яких проблем, і мені страшно. Звичайно, скрізь є дивні люди, але мені було набагато страшніше гуляти в Україні.”

Лілія, дівчина, 15-19 років, Румунія

2.1.3 Які механізми подолання стресу використовують підлітки і за якою підтримкою вони можуть звернутися??

У ці важкі часи дівчата та хлопчики-підлітки повідомили, що використовують різні механізми подолання стресу, страху та тривоги

Механізми подолання стресу у підлітків

В Україні дівчатка віком від 15 до 19 років розповіли, як вони займаються певними видами діяльності, щоб відволіктися від суворих реалій війни та створити відчуття нормальності та спокою. Ці заходи включають читання, прослуховування музики, малювання та прогулянки з друзями. Кілька дівчат у віці від 15 до 19 років в Україні відзначили, що труднощі, з якими вони стикаються, підвищили їх стійкість до тривалого стресу, а деякі відзначили, що їх впевненість в собі підвищилася завдяки активному використанню стратегій подолання повсякденних труднощів.

“Книги допомогли мені впоратися з моєю тривогою. Тепер, коли я відчуваю занепокоєння, я починаю читати. Крім того, слухаючи музику та гуляючи з друзями, я дедалі більше заспокоююсь”.

Соня, дівчина, 15-19 років, Україна

Хоча і дівчата, і хлопці підліткового віку продемонстрували однаковий рівень зацікавленості в участі в цих видах діяльності для свого благополуччя, дівчата повідомили, що їм подобаються заняття в приміщенні так само, як і на свіжому повітрі, тоді як хлопці висловили більшу перевагу активним видам діяльності на свіжому повітрі. В Україні хлопчики у віці від 10 до 14 років, зокрема, продемонстрували схильність до активної участі в офлайн-діяльності та відігравали більш помітну роль у створенні та приєднанні до груп однолітків у своїх місцевих громадах. За словами співробітника М/НУО, ця

тенденція зберігається навіть у тому випадку, якщо хлопчик був внутрішньо переміщеною особою; спостереження показують, що хлопчикам дещо легше асимілюватися в новому співтоваристві та встановлювати соціальні зв'язки, ніж дівчаткам. Представник місцевої громадської організації, що працює з підлітками в Україні, зазначив, що така легкість інтеграції частково пояснюється тим, що хлопчиків часто заохочують до спілкування і очікують, що вони будуть розділяти спільні інтереси і захоплення з іншими хлопчиками їхнього віку.

Хоча у багатьох дівчаток-біженців у віці від 10 до 14 років у Польщі та Румунії спостерігалися ознаки посттравматичного стресового розладу (ПТСР), стресу і тривоги, деякі дівчатка насправді повідомили, що стикалися з порівняно нижчим рівнем стресу через менш серйозні ризики для безпеки після того, як вони виїхали з України. Заняття спільними інтересами, такими як малювання та письмо, стало важливим інструментом боротьби зі стресом серед дівчат-підлітків з числа біженців віком від 10 до 14 років у Польщі та Румунії.

“Мої емоції вже не такі яскраві, як раніше. Спочатку мені було важко впоратися з цим після нашого переїзду до Польщі. Однак знайомство з новими друзями та участь у громадській діяльності покращили мій настрій.”

Ніка, дівчина, 15-19 років, Польща

Діти у віці від 10 до 14 років демонструють більш адаптивну поведінку та більш плавний вхід до своїх нових спільнот у Румунії, ніж їхні старші однолітки у віці від 15 до 19 років. Незважаючи на порушення розпорядку дня – зміна, яка, як відомо, негативно впливає на психічне здоров'я – дівчата-біженці у віці від 10 до 14 років, здається, відновлюють структурований розпорядок дня з моменту прибуття до Румунії. Опікуни повідомили про позитивний

вплив таких факторів, як щоденний та щотижневий розпорядок дня, регулярне відвідування школи та участь у соціальних заходах.

Вихователі, зокрема, підкреслювали переваги структурованих фізичних занять, таких як танці, спорт і участь у культурному житті, навіть незважаючи на мовні труднощі і незнайому обстановку, які допомагають підліткам направити свою енергію в потрібне русло і підтримувати емоційну стабільність.

Ці заходи дають не лише відчуття мети, але й сприяють покращенню навичок польської та румунської мов, а також адаптації до нової соціальної та культурної динаміки.

“Підлітки, як дівчата, так і хлопчики, потребують більше заходів для налагодження спілкування. Це і так складно через мовні бар’єри. Принаймні, організації повинні активізувати ці види діяльності заради свого добробуту та інтеграції”.

Жінка-опікунка, Румунія

Роль сім’ї та друзів у зниженні тривожності

І дівчатка, і хлопчики у віці від 10 до 14 років особливо підкреслювали важливість присутності членів сім’ї та друзів, які допомагають їм знизити рівень тривожності:

“Коли мені страшно, я біжу до мами, щоб обійняти її. Поруч з нею я завжди відчуваю себе в безпеці і спокої.”

Тетяна, дівчина, 10-14 років, Україна

Так, я думаю, це друзі і сім’я. По суті, це чи не найкраща підтримка.”

Віталій, хлопчик, 10-14 років, Румунія

Багато підлітків повідомили, що перебування в довірчому соціальному середовищі, будь то з друзями чи родиною, створює відчуття емоційного комфорту. Підтримка матерів неодноразово підкреслювалася, і багато молодих дівчат називали своїх матерів найбільшою опорою для себе. Хоча члени сім’ї можуть відігравати важливу роль у підтримці добробуту підлітка, представник НУО також підкреслив, що опікуни можуть мати обмежені знання про психічні розлади, а також потребують підтримки, щоб мати можливість розпізнавати потреби підлітків та визначати, коли їм може знадобитися спеціалізована психосоціальна підтримка.

Друзі також відіграють важливу роль: надають інформацію, допомагають впоратися з поточними загрозами та пропонують дружні стосунки як дівчатам, так і хлопцям у віці від 10 до 19 років. Більш того, хлопчики повідомляли, що знаходять почуття гумору і пристосовуються до нових ситуацій, в той час як присутність близьких людей поруч допомагає їм емоційно справлятися з ними.

Негативні механізми подолання

На думку деяких опікунів, підлітки також використовують негативні механізми подолання стресу і тривоги. В Україні опікуни повідомили про помітне зростання вживання електронних сигарет, що є спільною проблемою для всіх статей. Легкий доступ до них сприяє їхньому поширенню серед підлітків, особливо у віці від 15 до 19 років.

“Після [ескалації війни] дівчата та хлопці підліткового віку почали палити електронні сигарети. Ці продукти легально продаються в магазинах і викликають порушення сну у підлітків.”

Чоловік-опікун, Україна

Повідомляється, що тривале використання Інтернету і смартфонів в нічний час є ще одним негативним фактором, що впливає на якість сну. У деяких випадках це призводить до порушень сну і посилює труднощі, пов’язані з психічним здоров’ям, з якими стикаються дівчатка і хлопчики. Дівчата у віці від 15 до 19 років також повідомили про використання деяких негативних механізмів подолання, таких як куріння та багатогодинне перебування в Інтернеті.

У мене проблеми з курінням. Коли я потрапляю в дуже стресову ситуацію, мені дуже сильно хочеться курити. Я просто дуже хочу курити. Останнім часом я намагаюся опанувати себе. Я розумію, що це мені не допомагає, може здатися, що на мить я відчуваю себе краще, але через це я навіть відчуваю більше занепокоєння.”

Софія, дівчина, 15-19 років, Румунія

Є ознаки того, що стрес і тривога, викликані війною, можуть сприяти порушенню харчування у дівчаток-підлітків, і, як поділилася Олександра, в поєднанні з соціальним тиском, заснованим на уявленні про тіло, це може викликати додатковий стрес і тривогу.

“Незважаючи на те, що я відчуваю, що впоралася з тим, що пережила під час війни, вони й досі сильно впливають на мої думки. Потім я починаю їсти і після цього постійно відчуваю бажання схуднути. Всі ці перепади негативно впливають на мене. Оскільки я расту і відчуваю гормональні зміни, навіть невеликий набір ваги стає для мене серйозною проблемою. Відразу ж виникають думки про те, що потрібно більше займатися спортом або менше їсти.”

Олександра, дівчина, 15-19 років, Румунія

Прогалини в наданні послуг з психологічної допомоги

Дівчата-підлітки та ті, хто доглядає за ними, вказали на серйозний розрив у доступі до послуг психосоціальної підтримки та підкреслили нагальну потребу в такій підтримці:

“Я думаю, що все, що нам потрібно, — це підтримка психолога, який може допомогти нам впоратися з нашими страхами за допомогою індивідуальних або групових консультацій.”

Дарина, дівчина, 10-14 років, Румунія

“Я думаю, що читання нам лекцій про психічне здоров'я не допомагає. Нам потрібен хтось, хто нас вислухає і підтримає. Дасть нам настанови’.

Настя, дівчина, 15-19 років, Польща

Дуже мало дівчат-підлітків, які брали участь у цьому дослідженні, повідомили, що отримували професійну підтримку психічного здоров'я. Майже всі дівчата-підлітки з числа біженців у Польщі та Румунії підкреслили, що вони отримували лише емоційну підтримку від своїх опікунів, братів, сестер, інших членів сім'ї або друзів, тоді як жодна з них не отримувала професійної підтримки, незважаючи на те, що визначила потребу в доступі до цих послуг. Лише деякі з дівчат, які брали участь у дослідженні, знали про безкоштовні послуги з охорони психічного здоров'я, а багато хто вважав, що їм доведеться платити за доступ до психосоціальної підтримки.

“З тих пір як почалася війна, стрес викликає у мене головні болі і запаморочення. Мій лікар пояснює ці симптоми стресом, але досі незрозуміло, як мені з цим боротися. Крім того, через фінансові обмеження я не можу звернутися до психолога. Це занадто дорого, щоб я могла собі це дозволити.”

Соня, дівчина, 15-19 років, Польща

Багато дівчат у віці від 10 до 19 років у Польщі та Румунії визнали важливість професійної підтримки психічного здоров'я молоді, зокрема, у формі індивідуального консультування. Деякі повідомили, що їм відомо про надання послуг для дорослих, і заявили про необхідність надання підтримки психічного здоров'я, орієнтованої на підлітків.

“Можливо, те, що ми обговорюємо, значною мірою пов'язане з психічним благополуччям. Здається, останнім часом це питання приділяється не так багато уваги, оскільки минуло понад півтора року [з початку війни]. Я не впевнена, чи була спеціальна підтримка для дівчат-підлітків у сфері психічного здоров'я. Хоча в деяких організаціях існують ініціативи для дорослих, важливо пам'ятати, що, як дівчата-підлітки, ми також стикаємося зі значними емоційними проблемами, можливо, навіть більшими через підвищений рівень стресу, який відчувають усі.”

Таня, дівчина, 15-19 років, Румунія

Представник місцевої громадської організації в Польщі, яка надає екстрену психосоціальну підтримку дівчаткам-підліткам, зазначила, що

дівчатка у віці від 15 до 19 років часто звертаються за консультацією пізно ввечері, коли їхні опікуни сплять. Той факт, що вони надають перевагу пізнім нічним сесіям, говорить про прагнення до конфіденційності, а також може свідчити про те, що дівчатка не бажають ділитися проблемами зі своїми опікунами, з огляд на те, що вони вважають за краще приховувати від них консультації.

“Діти часто дзвонять мені вночі, коли їхні опікуни сплять. Іноді опікуни прокидаються під час наших дзвінків і сперечаються зі своїми дочками про користь наших занять. Я чую, як вони щось обговорюють.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Польща

Для деяких підлітків Інтернет дає їм змогу отримати доступ до необхідної їм професійної підтримки самостійно, без участі опікунів. Однак, як підкреслив представник місцевої громадської організації, що працює з підлітками в Україні, для дівчаток, що живуть в маргіналізованих спільнотах, які не мають такого ж рівня доступу до технологій та Інтернету, як їх однолітки, ця підтримка недоступна:

“Я глибоко вірю у важливість психічного та психосоціального благополуччя для всіх, визнаючи, що освіта з цього питання все ще відсутня. Наслідки війни-ракетні обстріли, окупація – призвели до посттравматичного стресового розладу у багатьох, що підкреслює нагальну необхідність у доступній психологічній підтримці. Це тема, яку потрібно пропагувати, однак ця найважливіша підтримка залишається недоступною для ромської громади, яка часто неписьменна і не має необхідних технологій, щоб скористатися цими послугами.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Тематичне дослідження 2: Мікайла, Румунія

Мікайла — 19-річна дівчина з Харкова, Україна, яка знайшла притулок в Яссах, Румунія. Мікайла розповіла, як її життя кардинально змінилося через ескалацію війни. До війни Мікайла була дуже товариською, любила вчитися, спілкуватися з друзями та реалізовувати свою пристрасть до малювання. Вона добре пам'ятає часи, коли могла вільно гуляти і спілкуватися з друзями, що різко контрастує з її теперішньою ситуацією, коли страх і невпевненість є щоденною реальністю.

Нестабільність в Україні змусила її втекти від своїх друзів, суспільного життя і оточення. Хоча переїзд до Румунії означав безпеку, Майкайла пояснила, що він також приніс із собою нові проблеми, включаючи обмежене спілкування і, отже, стосунки з однолітками в її новій громаді. Вона вважає, що мовний бар'єр є основною причиною, що заважає їй завести нових друзів і влитися в нове соціальне середовище, через що вона відчуває себе ізольованою: - Я відчуваю себе самотньою. Я не знаю мови ... тут, у Румунії, у мене немає друзів... **“Я розмовляю лише зі своєю матір'ю, бабусею та батьком.”** Мікайла сказала, що проводить час, згадуючи своє попереднє життя та дружбу: **“Я сумую за своїми друзями. Ми часто гуляли, розмовляли.”**

Мікайла розповіла, як зазвичай проводить свій день або з сім'єю, або на самоті. Щоранку вона починає з того, що допомагає матері, вигулює собаку і дивиться телевізор. Однак у другій половині дня у неї є невеликий перепочинок, коли вона занурюється у свою любов до малювання. Малювання є для неї найважливішою віддушиною і допомагає впоратися зі змінами і стресом в новому житті. **“Я малюю... Це моє єдине хобі.”**

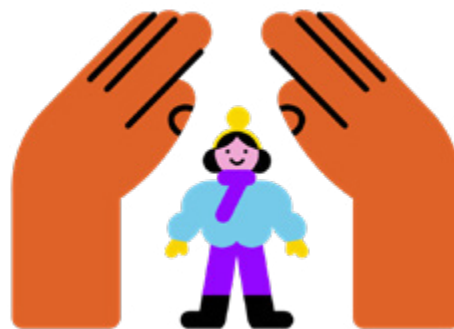
Підтримка матері, батька та бабусі важлива для Мікайли, яка вважає, що спілкування з родиною допомагає їй відволіктися: **“Насичене спілкування з моїми опікунами допомагає мені забути про наслідки війни. Я відчуваю себе менш самотньою, коли розмовляю з ними.”** Однак відсутність кола спілкування в Румунії серйозно позначається на її психічному благополуччі. **“Але я все одно відчуваю себе самотньою. Важко не мати друзів».**

Заглядаючи в майбутнє, Мікайла відчуває невпевненість. Війна не тільки порушила її повсякденне життя, але й внесла невизначеність у її довгострокові плани та мрії. Вибір повернення додому залишається її найпотаємнішим бажанням. **“Я хочу повернутися в Україну”**, — каже вона. Поки Мікайла намагається розпочати нове життя в Румунії, її історія свідчить про глибокий вплив війни на підлітків, яка дуже часто приносить значні зміни у їхнє життя та мрії. **“Мені важко... Все змінилося.”**

“ Я не знаю мови ... тут, у Румунії, у мене немає друзів...”

2.2 Безпека та захист від насильства

2.2.1 Які основні ризики у сфері захисту, з якими стикаються підлітки?

Дівчата та хлопці підліткового віку та їхні опікуни у трьох країнах, де проводилося дослідження, обговорили, як ескалація війни вплинула на їхнє почуття безпеки. Проблеми захисту дітей, підняті учасниками, розрізняються у тих, хто проживає в Україні, і у тих, хто проживає в Польщі та Румунії.

Основні ризики захисту в Україні

В Україні головною проблемою, на яку звернули увагу учасники, був ризик для особистої безпеки, створюваний бомбами і насильством, безпосередньо пов'язаними з війною.

“Безпека є для нас головним пріоритетом.”

Жінка-вихователька, Україна

Опікуни підкреслювали, що безпека понад усе, особливо в містах, розташованих поблизу лінії фронту, таких як Харків. Опікуни по всій Україні пояснили, що небезпека, яку становлять бомби для фізичного і психологічного благополуччя підлітків, в кінцевому підсумку обмежує їх пересування в цілому. Таким чином, небезпечна обстановка, що виникла внаслідок ескалації війни, суттєво вплинула на свободу пересування як дівчат, так і хлопців-підлітків.

Дівчата та хлопці підліткового віку поділилися своїми страхами перед бомбами та впливом війни на їхнє відчуття безпеки, часто описуючи стани паніки та тривоги. Їхні побоювання були зосереджені на непередбачуваності нападів і достатності притулків.

“Наша сім’я подумала, що, можливо, моя мама, мій молодший брат і я могли б виїхати за кордон. Щоб забезпечити собі певну безпеку. Тому що в Україні зараз дуже складно через стан війни, і це дуже страшно. Навіть мій молодший брат почав

часто говорити про це. Наприклад, коли звучить сигнал тривоги, він часто починає запитувати: “мамо, там летять ракети? Може, нам зараз піти в притулок?” Ну, саме через щось подібне я відчуваю себе не дуже безпечно в Україні.”

Софія, дівчина, 10-14 років, Україна

“Це було дійсно страшно. У нашому селі ракета потрапила у вікно. Я намагаюся не хвилюватися і кажу собі, що це має бути на новинних каналах із попередженням, яке інформує нас про те, коли і звідки вони надходять...”

Вадим, хлопчик, 15-19 років, Україна

Війна змусила підлітків в Україні щодня замислюватися про географію безпеки. Вони висловили занепокоєння відсутністю бомбосховищ у своїх громадах, особливо на околицях міст і сіл, де відстань до укриттів може бути більшою.

“У нас всього три бомбосховища, і два з них знаходяться в центрі міста... припустимо, в нас летять ракети, а бомбосховища немає.”

Василь, хлопчик, 10-14 років, Україна

Безпекові ризики впливають на освіту підлітків в Україні

Підлітки та їхні опікуни в Україні обговорили, як постійні перерви через необхідність шукати укриття впливають на здатність підлітків відвідувати школу в Україні та здобувати послідовну освіту. Підлітки в Україні пояснили, що вдома вони відчувають себе в більшій безпеці, ніж у школі, через небезпеку, яку представляють бомби. Дівчатка-підлітки описували хаотичну навчальну обстановку, в якій учні «постійно бігають з класу в підвал. І так весь день» (Оксана, дівчина, 10-14 років, Україна). Реальність життя під час війни, з частими бомбардуваннями та необхідністю переїжджати до укриттів, перериває навчання підлітків і посилює відчуття незахищеності у шкільному просторі.²²

Дівчата та їхні опікуни в Україні віддали перевагу дистанційним формам навчання через ці міркування безпеки, підкресливши пріоритетність збереження фізичного благополуччя.

- Наприклад, в школі, коли виють сирени про бомбу, вчителі просто кажуть: “діти, вам потрібно спуститися в підвал!” І ми просто весь час сидимо там, у підвалі. Ось чому мої вихователі навіть виступають за дистанційне навчання, щоб дівчатка і хлопчики вчилися Дистанційно і не ходили в школу. Вони бояться, що у нас будуть очні заняття і ми спустимося в підвал’.

Софія, дівчина, 10-14 років, Україна

Ризики зростають через менший догляд вдома

Відчуття безпеки підлітків в Україні підривають не лише бомби, а й збільшення навантаження на їхніх опікунів, особливо одиноких матерів, у зв'язку з війною. Опікунам, можливо, доведеться віддавати перевагу задоволенню основних потреб підлітків, а не догляду за ними, що може збільшити певні ризики для захисту дітей. Під час інтерв'ю кілька представників М/НУО та місцевих ОГС висловили занепокоєння тим, що підлітки в цих домогосподарствах займаються небезпечною діяльністю, наприклад, готують їжу на газу або працюють з хімікатами. Недостатній догляд з боку дорослих збільшує небезпеку нещасних випадків і піддає підлітків ризику, з яким вони можуть виявитися не в змозі впоратися самостійно.

“Одинокі опікуни відчувають труднощі із задоволенням всіх покладених на них потреб і обов'язків. Багато з них працюють вдень, далеко від дому. Тим часом у такій ситуації підліткам доводиться піклуватися про своїх молодших братів і сестер або займатися домашніми справами, що може створити серйозні ризики для захисту дітей.”

Представник міжнародної неурядової організації, жінка, Україна

Ризики, пов'язані із захистом дітей, посилюються для вразливих груп населення

Представники М/НУО та місцевих ОГС, які працюють з підлітками в Україні, підкреслили підвищену вразливість певних груп: неповнолітніх без супроводу дорослих, дівчат і хлопців з інвалідністю, підлітків, переведених з інтернатних закладів в Україні до Румунії або Польщі, а також дівчат з етнічних меншин, таких як роми. Ці підлітки стикаються з ризиками на багатьох рівнях — від руйнування їхніх систем підтримки до потенційного насильства — тому що війна посилює вже наявну вразливість.

Співробітники НУО обговорили ключові проблеми захисту підлітків з інвалідністю, що виникають у зв'язку з війною, такі як труднощі з доступом до безпечного житла та участю в евакуації, необхідної для їхньої фізичної безпеки. За словами представників місцевих громадських організацій, дівчатка і хлопчики з інвалідністю часто залежать від своїх опікунів та інших членів сім'ї, а також від зовнішньої підтримки в задоволенні своїх потреб. Ця сімейна підтримка послабла через те, що війна зруйнувала структуру домогосподарств та економічну ситуацію, тоді як зовнішні постачальники послуг стикаються з труднощами у виявленні дівчат та хлопчиків з інвалідністю, оскільки вони часто можуть бути ізольованими.

За словами співробітників НУО, дівчатка і хлопчики-підлітки з інвалідністю, які живуть в спеціалізованих установах, стикаються з ще більшими труднощами. Багато підлітків, які перебували в спеціалізованих установах, ще до війни стикалися з важкими умовами утримання та поводження, включаючи обмеження свободи, відсутність турботи і брак ресурсів.²³ Співробітники НУО підкреслили, що багато дівчат і хлопчики-підлітки з інвалідністю, що знаходяться в спеціалізованих установах, особливо в районах, постраждалих від конфлікту на сході України, були евакуйовані в більш безпечні райони, а багато перетнули кордони з іншими країнами. Однак вони також висловили стурбованість тим, що у віддалених районах України залишаються підлітки, які потребують більш всебічної підтримки.²⁴

“Деяких з цих дівчат і хлопців прив'язують або залишають в ліжках без будь-якої активності, утримують в темних, погано провітрюваних приміщеннях з недостатньою кількістю персоналу, що призводить до неприємних запахів... співробітники закладів по догляду за дітьми не мають необхідних ресурсів і знань для боротьби з такою ситуацією, що змушує їх стримувати дівчат і хлопчиків більшу частину дня. Необхідні негайні дії для виявлення та забезпечення безпеки дівчат та хлопців, які перебувають у віддалених установах’.

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Гомофобія та трансфобія підвищують ризики для захисту підлітків

Дівчатка і хлопці підліткового віку з України у віці від 15 до 19 років обговорили складні форми дискримінації, з якими часто стикаються представники ЛГБТІК+, коли їхня ідентичність поєднується з іншими маргінальними ситуаціями, такими як расові та етнічні меншини або соціальний клас. Такий взаємозв'язок може призвести до виникнення багатогранної вразливості, що робить їхні потреби в гарантуванні безпеки складними і унікальними. Учасники відзначили, що вони відзначили менший рівень гомофобії серед молоді

16-річна Домініка та її подруга разом дивляться на свій телефон в Україні. Фото: Міщенко Михайло © Plan International

в порівнянні з попередніми поколіннями в Україні; однак як підлітки, так і співробітники громадських організацій відзначили, що стигматизація і дискримінація по відношенню до представників спільноти ЛГБТІК+ і ворожість у багатьох сферах життя залишаються поширеними в багатьох сферах суспільства – як до, так і після ескалації війни. Один з представників громадських організацій зазначив, що популярність спільноти ЛГБТІК+ в деякій мірі підвищилася завдяки участі в армійській службі, що, за їхніми словами, можливо, зменшило стигматизацію і дискримінацію по відношенню до спільноти в деяких міських районах, проте негативне ставлення все ще зберігається, особливо в сільській місцевості України.

“В школі, на роботі та в інших навчальних закладах досить небезпечно. Зараз рівень нашої гомофобії поступово знижується. Це робота ще на багато років, але вона небезпечна.”

Яна, дівчина, 15-19 років, Україна

Ескалація війни посилила наявну вразливість представників спільноти ЛГБТІК+ в Україні. У тих випадках, коли окремі особи можуть вагатися розкрити свою ґендерну ідентичність або сексуальну орієнтацію, боячись бути стигматизованими та дискримінованими, вони можуть зіткнутися з труднощами у пошуку безпечного притулку та задоволенні своїх основних потреб, коли запитується особиста інформація.²⁵ Це може бути ключовою проблемою для трансґендерних осіб, зокрема, якщо їхні документи не відповідають їхній ґендерній ідентичності. Представник місцевої ОГС в Україні висловив тривогу з приводу того, що члени спільноти ЛГБТІК+, зокрема жінки, транс-жінки та транс-дівчата, піддаються насильству в бомбосховищах.

“Деякі дівчата-підлітки, які зазнали ґендерно-зумовленого насильства, звернулися до притулків. Однак багато з них отримали відмову

в той момент, коли керівництво притулку усвідомило, що вони ЛГБТІК+. На жаль, ця дискримінація піддає підлітків ЛГБТІК+ більшому ризику’.

Місцева громадська активістка, що працює з підлітками ЛГБТІК+, жінка, Україна

Доступ до точної та підтверджувальної інформації про особистість та здоров'я може врятувати життя підліткам зі спільноти ЛГБТІК+, а Інтернет може допомогти підліткам справлятися з труднощами, отримувати доступ до послуг та підвищувати стійкість до негативних соціальних сигналів.

“Підлітки ЛГБТІК+ [у віці] від 10 до 14 років перебувають у періоді самопізнання. Тому вони постійно шукають інформацію на різних ресурсах, особливо в Інтернеті, що дозволяє їм отримати інформацію, що дозволяє їм зрозуміти свій поточний досвід і встановити контакт зі своїми однолітками, які стикаються з аналогічними біологічними, поведінковими та емоційними проблемами. Інтернет як канал зв'язку рятує життя цим підліткам’.

Місцева громадська активістка, що працює з підлітками ЛГБТІК+, жінка, Україна

Однак та сама представниця громадської організації пояснила, що, хоча Інтернет може стати рятівним колом для підлітків ЛГБТІК+ у пошуку спільноти та інформації, він також несе ризик насильства, експлуатації та дезінформації. Також повідомлялося, що підлітки, з якими вони працюють, можуть відчувати страх і неохоче розповідати про свій досвід насильства, що підкреслює необхідність створення сприятливого середовища, в якому люди можуть безпечно ділитися своїм досвідом і отримувати необхідну їм допомогу.

2.2.2 Чи підлітки потерпають від сексуального та ґендерно зумовленого насильства?

Дівчата-підлітки в Україні, Польщі та Румунії повідомили, що наражаються на численні комбіновані ризики, включаючи ґендерно зумовлене насильство вдома, в Інтернеті та в громадських місцях. У Румунії та Польщі дівчата повідомили про тривожне зростання випадків сексуальних домагань як особисто, так і в Інтернеті, причому багато хто сприймає це як норму, так само як і необхідність вжиття заходів безпеки, щоб захистити себе.

Страх перед сексуальним насильством

Дівчата-підлітки в усіх трьох досліджуваних країнах висловлювали сильні побоювання зазнати сексуального насильства. Коли дівчат запитали про їхнє відчуття безпеки та захищеності, дівчата як у ранньому, так і в середньому та пізньому підлітковому віці (від 10 до 19 років) повідомляли про занепокоєння щодо зґвалтування та інших форм сексуального насильства. У деяких випадках дівчата в Україні висловлювали більше занепокоєння щодо сексуального насильства, ніж щодо небезпеки, спричиненої самою війною.

“Я турбуюся з цього приводу, тому що у мене вже був досвід роботи в Україні. Там був хлопець, який пішов за мною і спробував поцілувати. Я вдарила його і швидко побігла додому... тепер мій найбільший кошмар - це зґвалтування.”

Ріко, дівчина, 10-14 років, Польща

Для таких дівчат, як Ріко, яка зараз живе в Польщі, ці страхи впливають на її повсякденне життя, оскільки почуття незахищеності змушує її бути надмірно пильною:

“Я підозрюю кожного перехожого, який дивиться на мене, у змові проти мене. І коли хтось довго дивиться на мене, я думаю, що він піде за мною до мого будинку, може завести мене за кут, вбити або навіть зґвалтувати.”

Рекомендації дівчат щодо того, як зробити їхні громади безпечнішими, також вказують на відчуття незахищеності їхніх домівок: деякі з них пропонують виставити охорону біля будинків, а також встановити приховані камери та

“ Я боюся гуляти одна через історії про напади ”

“замки, які неможливо зламати”

Джису, дівчина, 10-14 років, Польща

Дівчата-підлітки в Україні також повідомили, що почуваються в небезпеці, оскільки, на їхню думку, існує велика кількість осіб, які вчиняють сексуальне насильство та інші злочини, а також брак захисту з боку поліції та правосуддя для жертв насильства:

“Я відчуваю себе на 80 відсотків у безпеці, тому що скрізь є насильники, які тримають мене в спокої і не дозволяють мені почуватись комфортно в середовищі, де я перебуваю.”

Олена, дівчина, 15-19 років, Україна

Дівчата повідомили, що змінили свою поведінку через страх зазнати нападу, зокрема уникали виходити на вулицю вночі і гуляти поодиночі. Особливе занепокоєння як в Україні, так і в Румунії викликало те, що вулиці залишалися неосвітленими, а отже, ще більш небезпечними для дівчат - в Україні це було пов'язано з відключенням електроенергії, пов'язаним з війною. У деяких випадках почуття незахищеності виникало через особистий досвід сексуальних домагань і нападів. Однак дівчата також зазначили, що їхні страхи з'явилися після того, як вони почули історії про те, як інші зазнали насильства:

“Я боюся гуляти одна через історії про напади.”

Джису, дівчина, 10-14 років, Польща

“У мене була знайома, трохи старша за мене, яку зґвалтували, коли вона поверталася додому... мені було дуже шкода її. Після цього був період, коли мені не хотілося нікуди виходити. Я взагалі нікуди не виходила. Всі мої думки були тільки такі: ‘школа-дім, школа-дім, школа-дім, школа-дім’. Ми намагалися триматися в компанії [щоб нас супроводжували] про всяк випадок.”

Марі, дівчина, 10-14 років, Польща

Марі з Польщі також пояснила, що дівчата стикаються з такими історіями в соціальних мережах, що може мати негативний психологічний вплив:

“Я думаю, що соціальні медіа можуть бути страшними, тому що я бачив подібні історії. Дівчата, можливо, почули щось зайве, і тепер вони бояться і тому відчувають себе в безпеці.”

Сексуальні домагання і насильницькі дії сексуального характеру в громадських місцях

Дівчата-підлітки в Румунії та Польщі, зокрема, повідомили про тривожну кількість випадків сексуальних домагань і сексуального насильства в громадських місцях. Сюди відноситься спостереження за публічною мастурбацією дорослих чоловіків, приставання, зйомки на публіці без згоди, а також сексуальне насильство, про яке вони часто не повідомляють піклувальникам.

“У мене бували такі ситуації, коли я могла надіти коротку спідницю, якісь топи, мені могли посигналізувати з машини. Це траплялося багато разів. Я пам’ятаю, мене знімали на відео. Неприємно, звичайно, але що поробиш. Так скрізь.”

Лариса, дівчина, 15-19 років, Польща

- Коли ти гуляєш, чоловіки починають кричати або приставати до нас. Таке трапляється досить часто. Іноді вони також уповільнюють рух автомобілів. [Це] змушує мене боятися. Ось чому я не відчуваю себе так комфортно, коли гуляю наодинці.

Даня, дівчина, 15-19 років, Румунія

Що стосується Анни в Румунії, то її досвід сексуальних домагань спонукав її “намагатися не вступати в контакт з чоловіками” (Анна, дівчина, 15-19 років, Румунія). Так само Марі з Польщі сказала, що після сексуального нападу “я не дозволяю хлопцям торкатися мене”, що говорить про тривалий вплив цих злочинів на психологічне та соціальне благополуччя дівчат:

“Якийсь чоловік з дитиною на руках чіпав мене за сідниці, потім живіт, потім ще вище. Я повернулася до цієї людини: він дивився на мене з посмішкою на обличчі. Пізніше я розповіла про це своїм друзям, і вони сказали, що це було жахливо. Я ніколи не розповідала про це своїм батькам.”

Клара, дівчина, 15-19 років, Польща

Дівчата в Польщі та Румунії повідомили, що зазнавали домагань з боку хлопців і чоловіків через свою національність, демонструючи, як їхня видимість як біженців може зробити їх мішенню для агресивно налаштованих хлопців і чоловіків.

“Можливо, це через підвищену увагу з боку румунів, а також хлопців, тому що для них це цікаво. Якщо українки приходять на заняття з румунської мови, всім стає цікаво, тому що ми — інші дівчатка.”

Анастасія, дівчина, 15-19 років, Румунія

“Польські хлопчики часто пристають до українських дівчат у школі... коли приходять українська дівчина, яка ні з ким не може знайти спільну мову, вона ще більш безпорадна, ніж він. Хлопчик відчуває себе тут комфортно,

і трапляються домагання. Це все одно трапляється, але через ситуацію, коли хтось приходить один, він автоматично стає більш беззахисним.”

Крісті, дівчина, 15-19 років, Польща

Оскільки підлітки-біженці часто не мають систем соціальної підтримки в країнах, що їх приймають, коли вони шукають нових стосунків, вони можуть стати мішенню для осіб, які вчиняють насильство. У Румунії Даніела описала випадок зґвалтування, коли дівчина познайомилася зі злочинцем через додаток для знайомств після прибуття в країну з України. Вона повідомила, що поліція не вжила жодних заходів через національність злочинця. Такі історії демонструють підвищену вразливість дівчат-підлітків з числа біженців та сприяють небажанню дівчат повідомляти про сексуальне насильство.

“У мене виникла ситуація: У мене є знайома дівчина, яка приїхала в Бухарест. Через те, що у неї немає ні друзів, ні знайомих, вона зайшла на сайт ‘daivinchiк’.²⁶ Там вона познайомилася з хлопцем. Він був адекватним хлопцем, але коли вони зустрілися, він зґвалтував її. Вони пішли в поліцію, і там сказали, що він не громадянин цієї країни, вони не матимуть з ним справи.”

Даніела, дівчина, 15-19 років, Румунія

Поширеність установки на звинувачення жертви

У всіх трьох досліджуваних країнах дівчата повідомляли про особливу обізнаність щодо звинувачення жертв, що в деяких випадках пов'язано з небажанням повідомляти про злочини в поліцію:

“Тому що, якщо ви звернетесь в поліцію в Румунії, вам скажуть, що ви самі в цьому винні”

Інна, дівчина, 15-19 років, Румунія

Аліна описала “логіку» звинувачення жертви, яку вона чула як виправдання для вчинення насильства, в тому числі сексуального: -

“Ти спровокувала його. Я застрелив людину, бо на ній не було бронжилета. Я зґвалтував її, тому що вона була не так одягнена.”

Аліна, дівчина, 15-19 років, Румунія

На запитання, чому вона не повідомила про сексуальне насильство своїм батькам, Марі пояснила, що вони звинуватили б її в тому, що вона спровокувала напад або не дала відсіч:

“Тому що мама точно сказала б: “Ти одяглася занадто відверто’. Папа сказав би: - Чому ти відразу мені не сказала? Я б вдарив його по обличчю’. Мій батько навчив мене бити, і через

це він, мабуть, сказав би: “Чому ти не дала здачі?.”

Марі, дівчина, 10-14 років, Польща

Деякі дівчатка самі повторювали позицію звинувачення на адресу жертви. Це може свідчити про те, що дівчата засвоюють наративи, які не визнають роль кривдника як причину сексуального насильства:

“Дівчата в моєму місті, які носять, знаєте, такі топи або короткі спідниці, вони нічого не бояться, вони так захищені, і все. І деякі з них спеціально так одягаються і ходять, озираючись на всі боки, щоб переконатися, що за ними ніхто не стежить, придивляються, чи не бажає хтось їх вкрати або зґвалтувати.”

Антоніна, 10-14 років, Україна

Дівчата вдаються до самозахисту

На запитання, що потрібно зробити, щоб дівчата почувалися безпечніше, поширеною відповіддю було навчити дівчат захищати себе від насильства та надати їм відповідне обладнання. Дівчата повідомили, що хотіли б отримати перцевий балончик та інші засоби самозахисту.

“Я думаю, тобі потрібно купити комплект для самооборони. Його можна придбати на Aliexpress, він коштує всього 50 злотих і включає в себе: Електрошокер для губної помади, ніж-метелик, спеціальні кільця, які перетворюються в машину для вбивства, хрест, який відкривається і перетворюється в гострий ніж, брелок, який перетворюється в арматуру, велику довгу палицю.”

Ріко, дівчина, 10-14 років, Польща

У деяких випадках, як, наприклад, у випадку з Марі, рекомендація дати дівчаткам можливість захистити себе була пов'язана з її досвідом війни ще в Україні, коли загроза насильства змусила її сім'ю озброїтися:

“Я хотіла би додати, що, як мінімум, дівчаткам слід роздавати перцевий балончик і навчати самообороні. У мене була ситуація в моєму рідному місті в Україні, коли вони заходили в квартири і вбивали людей. Ось така у нас була різанина... так що мій батько дав мені газовий балончик і дозволив спати з ножом. А мої тато і мама спали з батьківським пістолетом. Ось наскільки небезпечніречі відбувалися навколо нас.”

Марі, дівчина, 10-14 років, Польща

Роль ґендерних норм та освіти

На додаток до заклику до навчання прийомам самооборони і проведення відкритих бесід про небезпечні ситуації і про те, як їх уникнути, дівчатка вказали на вплив ґендерної соціалізації і рекомендували навчати хлопчиків і чоловіків шанобливому ставленню до дівчат і жінок.

“Хлопчикам потрібно з раннього віку пояснювати, що жінки не є сексуальними об’єктами.”

Крісті, дівчина, 15-19 років, Польща

Каліна з Румунії зазначила, що чоловіки та хлопці вчиняють насильство над жінками, оскільки вони не вважають їх людьми, і вона пояснює, що їм потрібно сказати про це:

“...Хлопці, послухайте, є такі види насильства, до яких не можна вдаватися, тому що жінка — це людина, ви не можете торкатися неї.”

Калина, дівчина, 15-19 років, Румунія

Марина з Польщі також обговорила важливість освіти у боротьбі з ґендерно зумовленим насильством. Однак у цьому випадку вона хотіла, щоб її навчили, що робити, коли проти неї вчиняють насильство:

“Я думаю, що в школах повинні навчати поведінці в небезпечних ситуаціях. Я, наприклад, гадки не маю, як поводитися в разі нападу або зґвалтування.”

Марина, дівчина, 15-19 років, Польща

Сексуальні домагання в Інтернеті

Зокрема, у Польщі дівчата повідомляли про численні випадки сексуальних домагань в Інтернеті. Це включало “ловлю на живця” з боку дорослих чоловіків, які прикидаються підлітками, отримання небажаних оголених зображень від хлопців та чоловіків — як незнайомих, так і осіб, яких дівчата знали в реальному житті, запити на інтимні фотографії дівчат та розповсюдження інтимних фотографій дівчат в Інтернеті без їхньої згоди, що також вважається порушенням. злочин, пов’язаний з дитячою порнографією.

“Зі мною сталася одна ситуація. Дорослий чоловік надіслав мені інтимні фотографії. Це було дуже незручно. Хлопчик трохи старший за мене теж писав мені і пропонував інтимні речі. Ми знали один одного в реальному житті, але він знайшов мій профіль і почав писати ці речі.”

Марія, дівчина, 15-19 років, Польща

Деякі з випадків, які обговорювали дівчата, продемонстрували тонку межу між домаганнями та ризиками в Інтернеті та в реальному житті:

“ Я думаю, що в школах повинні навчати поведінці в небезпечних ситуаціях ”

“У Telegram ви можете бачити людей, які знаходяться близько.”

Настя, дівчина, 15-19 років, Польща

“Я думаю, що цю функцію в Telegram слід видалити, тому що через неї мене багато разів знаходили. Я помітила хлопчика, який сидів навпроти мене в автобусі і дивно дивився на мене. Наступного дня він надіслав мені дивні повідомлення, і я заблокував його.”

Соня, дівчина, 15-19 років, Польща

Дівчата повідомили, що онлайн-додатком daivinchik’ користуються як діти, так і дорослі у віці від 12 до 30 років.

“У мене теж була ситуація, пов’язана з додатком daivinchik’. Я познайомилася з якимось хлопцем, ми спілкувалися тиждень, а потім він раптом почав писати мені з проханнями повідомити моє місцезнаходження... він почав надсилати мені відео з мого району і говорив, що вже приїхав, питав мене про моє місцезнаходження, і врешті-решт я заблокувала його.”

Лада, дівчина, 10-14 років, Польща

В інтерв’ю з ключовими представниками ОГС в Україні також підкреслили фактори ризику, пов’язані з низьким батьківським контролем над підлітками, що часто пов’язано з наслідками війни (як зазначалося вище), а також з загальною обмеженістю знань вихователів про кібербезпеку — обидва ці фактори сприяють підвищенню вразливості підлітків до кіберзлочинів. Без належного догляду та навчання безпеці в Інтернеті дівчата-підлітки можуть наражатися на підвищений ризик сексуальної експлуатації та насильства, схем шахрайства з грошима та інших видів експлуатації в Інтернеті.

“Опікуни не мають достатньої інформації та контролю щодо кібербезпеки. Таким чином, дівчата більше наражаються на ризики сексуальної експлуатації та зловжива без жодного контролю над тим, чи користуються вони Інтернетом безпечно.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

2.3 Освіта

2.3.1 Як ескалація війни вплинула на освіту підлітків в Україні?

З тих пір, як у лютому 2022 року почалася нинішня війна, освітній процес для підлітків в Україні, Польщі та Румунії був порушений. У попередні роки багато хто відчував труднощі з доступом до освіти через пандемію COVID-19 та першим переходом до онлайн-навчання.

Організація очного навчання у воєнний час

Для багатьох підлітків, які мешкають на лінії фронту в Україні або поблизу неї, ризики для їх фізичної безпеки, на додаток до руйнування або перепрофілювання шкільних будівель, зробили онлайн-освіту єдиним варіантом. Школи в Західній і центральній частинах України знову відкрилися з урахуванням додаткових заходів безпеки, таких як будівництво нових або зміцнення наявних бомбосховищ. Однак школи все ще мають труднощі із організацією безпечних очних занять, часто через обмежену місткість бомбосховищ.

Дівчатка-підлітки в Україні пояснили, як ризики для їх фізичної безпеки, викликані безпосередньою загрозою обстрілу, псує їхній освітній досвід. Представники міжнародних НУО та місцевих ОГС в Україні висловили думку, що найбільшим ризиком для освіти підлітків на цих територіях є постійний страх перед обстрілами:

“Дівчата та хлопці, які навчаються очно, змушені переміщатися в бомбосховища і проводити там від двох до п’яти годин навчання... у найближчі місяці чи роки вони можуть опинитися під загрозою, [оскільки] стан їх психічного здоров’я підштовхне їх кинути навчання.”

Представник агентства ООН, Мале, Україна

Як молодші, так і старші дівчата-підлітки висловлювали занепокоєння щодо ризиків очного навчання. Дівчата у віці від 15 до 19 років більше, ніж їхні молодші дівчата, занепокоєні складнощами онлайн-освіти в умовах війни і вважають, що це негативно впливає на якість їхнього навчання. Ці дівчата надавали перевагу очному навчанню у відносно “безпечніших”, на їхню думку, містах, таких як Київ та Львів. Вони, зокрема, підкреслили важливість безпосередньої взаємодії для навчання та соціалізації.

“[...] якщо впровадити дистанційну освіту, принаймні, в таких містах, як Київ і Львів, де безпечніше, це може якимось чином ще більше погіршити якість освіти. Тому що, коли ви можете бути в такій відносній безпеці, краще ввести індивідуальне навчання і практикувати живе спілкування з викладачами і студентами, або зі студентами коледжу або університету. Ви можете відчувати себе в безпеці та отримувати якісну освіту.”

Соломія, дівчина, 15-19 років, Україна

Незалежно від віку, статі та країни, підлітки, які постраждали від війни, висловили бажання якнайшвидше повернутися до своїх шкіл, возз’єднатися зі своїми однокласниками та знову відчувати себе “нормальними людьми”.

“Я просто хочу повернутися в Україну. Повернутися в мою школу і до моїх друзів.”

Надія, дівчина, 10-14 років, Румунія

Проблеми, пов’язані з онлайн-освітою

Підлітки в Україні пояснили, як перехід до онлайн-навчання у зв’язку з ескалацією війни справив серйозний вплив як на їхнє навчання, так і на їхні соціальні зв’язки.

“Звичайно, освіта змінилася після [ескалації війни]. Раніше ми ходили в школу, у нас у всіх були якісь шкільні друзі, а потім ми перейшли на дистанційне навчання. Між нами стало набагато менше спілкування.”

Дарина, дівчина, 10-14 років, Україна

Співробітники ОГС, які працюють з підлітками, підкреслили ключову проблему, що відсутність міжособистісної взаємодії на регулярній основі зі школою через необхідність навчання онлайн позбавляє підлітків в Україні критично важливих можливостей для соціалізації. Вважалося, що молодші підлітки (від 10 до 14 років) піддаються особливому ризику втрати життєво важливих навичок спілкування та зв’язків із громадою.

Для дівчат, які перебувають на передовій в Україні або поблизу неї, онлайн-освіта може бути безпечнішою, ніж заняття вічна-віч; однак вони повідомили, що на їхнє навчання сильно впливає **постійне занепокоєння та страх перед бомбами, які, за їхніми словами, відволікають їхню увагу і можуть демотивувати**. Дівчата також обговорили практичні труднощі, з якими вони стикаються під час навчання, особливо коли вдома тривалий час немає електрики.

“Дійсно, важко вчитися, коли ти щодня переживаєш тривогу і щодня бігаєш у підвал разом із усією школою.”

Олена, дівчина, 10-14 років, Україна

“Нам стало дуже важко виконувати навіть домашню роботу. Увечері в нашому будинку згасло все світло, і довгий час не було електрики. Це відбувається досі [час від часу]. За цих обставин також немає можливості ні з ким поспілкуватися.”

Мирослава, дівчина, 10-14 років, Україна

Дівчата повідомили, що легко втрачають мотивацію, оскільки онлайн-навчання вимагає високого рівня самодисципліни та організаційних навичок. Вони також повідомили, що національна платформа онлайн-освіти України має обмежені інструменти комунікації та спільної роботи, необхідні для якісного дистанційного навчання, і в основному покладається на електронну пошту та чат для спілкування з вчителями та однолітками. Дівчата розповіли, що використання білих дощок і віртуальних класів було не дуже ефективним. Через ці обмеження багато хто описував спілкування зі своїми вчителями як ускладнене.

“Я відчула значну неясність під час онлайн-навчання; часто здавалося, що освіта, яку я отримувала очно, була набагато кращою. Неможливість безпосередньо взаємодіяти зі своїми вчителями суттєво змінила ситуацію, допомагаючи мені засвоювати уроки набагато ефективніше. Я також не думаю, що наші вчителі в змозі піднести навчальний матеріал так, як це було раніше.”

Тетяна, дівчина, 10-14 років, Україна

Представники НУО та кластерів, що працюють з підлітками з інвалідністю, відзначили, наскільки обмеженими можуть бути можливості спілкування за допомогою онлайн-навчання для дівчаток та хлопчиків з інвалідністю.

“Дівчата-підлітки з інвалідністю, особливо ті, що мають психічні маюють значні труднощі під час відвідування онлайн-занять або навіть використання пристроїв або онлайн-платформ.

Вчителі не можуть залучати цих дітей через онлайн-платформи порівняно з особистим спілкуванням.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Співробітники ОГС, які працюють з підлітками в Україні, висловили занепокоєння щодо довгострокових наслідків тривалого переривання освіти для підлітків, що може вплинути на їхній перехід до вищої освіти та кар'єри. Це особливо непокоїть старших підлітків, оскільки вони досягають найважливіших етапів освіти, які, ймовірно, вплинуть на їхні професійні можливості.

“У мене немає даних досліджень, але, на суб'єктивну думку наших експертів, успішність та якість освіти, ймовірно, знизилася на 50 відсотків.”

Представник громадської організації по роботі з підлітками, Україна

Соціально-економічні та міжсекторальні бар'єри на шляху до освіти

Онлайн-освіта значною мірою залежить від доступу до пристроїв, джерел живлення та підключення до Інтернету. Там, де студенти не мають постійного доступу, часто потрібен більш гнучкий підхід з боку викладачів щодо термінів виконання завдань. Дівчата-підлітки обговорили проблеми доступу, з якими вони стикаються через те, що їх переселили, а їхні сім'ї втратили засоби до існування.

“Я не могла відвідувати школу протягом декількох місяців після переїзду за кордон. У мене не було ані ноутбука, ані Інтернету. Ми нічого з собою не взяли. Вдома у нас нічого не залишилося.”

Ханна, дівчина, 15-19 років, Україна

Багато сімей у таких ситуаціях надають перевагу нагальним потребам, а не купівлі нових технологічних пристроїв, таких як ноутбуки чи планшети, маючи обмежені фінансові ресурси. Повідомляється, що підліткам з сімей з низьким соціально-економічним достатком особливо важко отримати доступ до основних технологій і стабільного підключення до Інтернету. Співробітник ОГС, який працює з підлітками з ромської громади, підкреслив, що обмежений доступ у поєднанні з поширеними нормами, які ставлять освіту дівчат поза пріоритетом, створюють багаторівневі бар'єри для навчання.

“75% ромських сімей... не мають вдома ніяких гаджетів, таких як ноутбуки або комп'ютери. Як у поєднанні з традиційним підходом до освіти дівчаток циганська дівчина може отримати доступ до школи в таких умовах?”

Місцева громадська організація, що працює з підлітками-циганками, жінка, Україна

Леа, 16-річна внутрішньо переміщена дівчина, розмовляє зі своєю бабусею в Україні. Фото: Міщенко Михайло, © Plan International

2.3.2 Як переміщення населення вплинуло на освіту підлітків?

Дівчата-біженки в Польщі та Румунії розповіли про труднощі переходу до нової системи освіти, включаючи адаптацію до іншої мови, **навчальної програми та рівня академічної підтримки, що надається. Однак дівчата та хлопці підліткового віку також повідомили про переваги навчання в освітніх системах приймаючих країн.**

Виклики та можливості переходу до нової системи освіти

Дівчата-підлітки в Польщі постійно повідомляють про труднощі з мовним бар'єром, що впливає на їхню інтеграцію в польську систему освіти та академічну успішність.

“У мене були погані оцінки, тому що я не розуміла польської. Я старанно вивчала польську, але все

одно отримувала двійки. Я була щаслива, коли отримала “F.” Тільки мій вчитель англійської був добрий до мене.”

Юлія, дівчина, 10-14 років, Польща

“З тих пір як я приїхала до Польщі, я отримую дуже погані оцінки. Хоча я так старанно вчуся, особливо польській мові, всі мої оцінки досі “F”

Олександра, дівчина, 10-14 років, Польща

Підлітки також повідомили, що відмінності між польською та українською шкільними системами ускладнюють їхню інтеграцію.

Обидві системи складаються з трьох ступенів: початкової, середньої та старшої школи. Але у польської системи є вимоги до продуктивності, що дозволяють перейти до наступного етапу. Дівчатка-підлітки з України повідомили, що їм часто важко досягти необхідних академічних результатів, тому вони не можуть перейти на наступну шкільну сходинку.

Дівчата-біженки в Польщі також повідомили, що підручники та матеріали не призначені для полегшення доступу українських учнів.

Деякі також повідомляли, що вчителі відчувають тиск і стрес через те, що їм доводиться виконувати вимоги польської системи без надання підтримки в цьому.

“Я не розбираюся в темах, і у нас суворі вчителі, до яких я не можу звернутися за допомогою. Я не можу підійти до них на перерві і попросити ще раз пояснити тему, тому що я дуже хвилююся. Якщо вони підвищують на мене голос, у мене починається істерика. Ми пройшли п’ять тем з математики, і я не зрозуміла жодної з них.”

Дарина, дівчина, 10-14 років, Польща

“Деякі вчителі, вони... просто не дуже добре до мене ставляться. Наприклад, вчитель був грубим зі мною, тому я навчилася відповідати, щоб мати можливість захистити свої кордони та себе.”

Поліна, дівчина, 10-14 років, Польща

Про аналогічні проблеми повідомляли дівчата-біженки в Румунії. Згідно з постановами уряду, з 1 травня 2023 року дівчатка і хлопці підліткового віку з числа біженців з України повинні бути зареєстровані в національній системі освіти, щоб мати право на отримання фінансової допомоги.²⁷ Однак дівчата-біженці повідомили, що через відсутність належних мовних навичок та державної підтримки для їх покращення вони не можуть відвідувати заняття. Багато хто з них повідомили, що продовжують дистанційне навчання з України, що може ще більше ізолювати їх від регулярних соціальних контактів у приймаючій громаді. Щоб не переривати навчання своїх дітей і відповідати критеріям отримання фінансової підтримки, деякі вихователі повідомили, що зареєстрували своїх дітей як на українську урядову платформу онлайн-навчання, так і на національну систему освіти в Румунії.

“Моя мама хоче, щоб я навчалася у румунській системі освіти. Але я не хочу ходити сюди до школи. Я нічого не розумію через цю мову.”

Еліна, дівчина, 10-14 років, Румунія

У протигагу труднощам з адаптацією до румунської мови, багато підлітків, які брали участь у цьому дослідженні в Румунії, підкреслили переваги доступу до високоякісних програм вивчення англійської мови в рамках румунської системи освіти.

“Мова була бар’єром, але моя рішучість вивчити англійську пододала цей розрив. Спочатку спілкування в новому середовищі було непростим завданням, але незабаром у мене з’явилася можливість покращити свої мовні навички та адаптуватися до нової освітньої культури.”

Катерина, дівчина, 10-14 років, Румунія

Вихователі побоюються довгострокових наслідків для освіти підлітків

Вихователі в Польщі та Румунії також висловили свою стурбованість з приводу наслідків переходу підлітків з однієї системи освіти в іншу для їх навчання, передбачаючи труднощі в разі їх повернення назад в українську систему.

“Спочатку наші дівчатка і хлопчики перейшли на дистанційне навчання. Потім ми перевелися в українські школи в Польщі. Тепер вони почали ходити до польських шкіл. Їхні мовні навички недостатньо розвинені, але кількість українських шкіл з кожним днем стає все менше і менше. За останні півтора року мої діти тричі змінювали навчальну програму та школи. Ми не знаємо, чого вони вчать і чи навчаються взагалі. Якщо ми колись повернемося в Україну, я не впевнена, що вони теж зможуть утриматися в системі”.

Жінка-опікунка, Польща

Опікуни в Румунії також стурбовані тим, що підлітки можуть опинитися в пастці між двома системами; вони докладають зусиль для отримання кваліфікацій і сертифікатів, які можуть не визнаватися ні однією, ні іншою системою.

“Є центри, що надають уроки румунської мови без будь-якої сертифікації, які не приймаються ні українськими, ні румунськими школами. Щоб отримати мовний сертифікат, дівчатка і хлопчики повинні бути зараховані в українські класи, але кількість таких центрів і шкіл також зменшується з кожним днем. Тож як наші діти будуть вивчати мову та інтегруватися в систему освіти?”

Жінка-опікун, Румунія

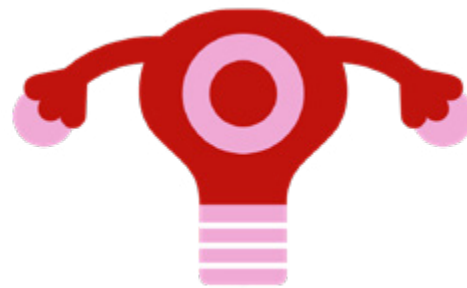
Опікуни були особливо стурбовані тим, що старші дівчата-підлітки у віці від 15 до 19 років будуть значно відставати в навчанні через те, що вони вважають неякісною освітою в приймаючих громадах. Вони висловили побоювання, що це негативно позначиться на їхніх шансах на здобуття вищої освіти та кар’єрних перспективах.

Однак деякі вихователі в Румунії вважають, що участь підлітків у новій системі освіти є важливою з огляду як на невизначеність щодо майбутнього, так і на потенційний позитивний вплив на їхній добробут, зокрема на навички спілкування з однолітками та соціалізації.

“Наші діти не вважають за необхідне вивчати румунську мову. Моя дочка каже: “що я буду робити з румунською мовою? Хіба ми не повернемося в Україну? Я хочу ходити до школи в Україні”. Я розумію її. Але ми не знаємо, що принесе нам майбутнє. Важко сказати їм, що ми, можливо, не зможемо повернутися. Тому їм потрібно вивчити мову та інтегруватися.”

Жінка-опікунка, Румунія

2.4 Сексуальне та репродуктивне здоров'я та права

2.4.1 Як війна вплинула на сексуальне та репродуктивне здоров'я підлітків?

Дівчата-підлітки в усіх вікових групах повідомили про проблеми з доступом до інформації та послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я. Сюди відноситься отримання обмеженої сексуальної освіти та участь у обмеженому діалозі з питань СРЗП вдома. Багато з цих проблем існували ще до ескалації війни, яка ще більше обмежила їхній доступ.

Проблеми з доступом до послуг у сфері СРЗП

В Україні співробітники ОГС повідомили, що доступ кожної особи до державних послуг у сфері сексуального і репродуктивного здоров'я та сексуальних і репродуктивних прав був обмежений через руйнування лікарень і клінік, обмеженість ресурсів і перебої в роботі всієї системи охорони здоров'я під час війни. Вони відзначили особливий вплив на доступ людей до засобів контрацепції та послуг з планування сім'ї. Повідомлялося також про проблеми з наданням засобів екстреної контрацепції та доступом до клінічного лікування жертв зґвалтування в районах, близьких до лінії фронту або знаходяться на ній, через закриття аптек, пошкодження об'єктів і порушення ланцюжків поставок. У районах, де державні лікарні та клініки надають безкоштовні послуги СРЗП, багато жінок та дівчат все ще стикаються зі значними перешкодами для доступу, включаючи тривалий час очікування прийому.²⁸

Маргіналізовані групи, в тому числі дівчата з ромської громади, вважають, що фінансові обмеження є додатковою перешкодою для отримання послуг у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я та сексуальної та репродуктивної безпеки. Представник ОГС, який працює з дівчатами-підлітками з ромської громади, підкреслив, що вони особливо вразливі до того, що можуть пропустити і без того обмежені послуги з сексуального та репродуктивного здоров'я через брак знань про доступні для них безкоштовні послуги. За словами представника ОГС, дівчата-

підлітки з ромської громади можуть мати нижчу відвідуваність школи, ніж їхні однолітки, тому вони також втрачають можливості в школі отримати більше інформації про сексуальне та репродуктивне здоров'я та про те, де можна отримати доступ до послуг.

Обмеження прав на сексуальне та репродуктивне здоров'я в Польщі та Румунії

У Польщі представники місцевих громадських організацій та міжнародних організацій/НУО повідомили про нещодавнє згорання²⁹ сексуальних та репродуктивних прав, у тому числі доступу до засобів контрацепції та абортів, як основні перешкоди для доступу до цих послуг як для дівчат-біженців, так і для дівчат із приймаючих громад. Хоча є ознаки того, що він незабаром буде реформований, польський закон про аборти в даний час є одним з найсуворіших в ЄС.³⁰

Багато дівчат з різних вікових груп у Польщі сказали, що не отримували жодної інформації про безкоштовні послуги з сексуального та репродуктивного здоров'я та = прав ані від держави, ані від неурядових організацій. Лише кілька дівчат-підлітків у віці від 15 до 19 років у Польщі свідчили про обізнаність про послуги з СРЗП. Однак вони розповіли про труднощі, з якими вони стикаються у отриманні доступу до цих послуг через тривале очікування прийому та недоступні ціни в приватних клініках.

“Я поняття не маю про послуги, пов'язані з сексуальним і репродуктивним здоров'ям і правами людини. До цього часу я не отримувала жодної інформації з цього приводу.”

Таня, дівчина, 10-14 років, Польщ

“Тільки консультаційні послуги по СРЗП коштують від 200 злотих. Як я можу отримати консультацію, якщо у нас ледве вистачає грошей на наші основні потреби.”

Марія, дівчина, 15-19 років, Польща

У Румунії аборт дозволений лише на терміні до 14 тижнів. З 2021 року права та послуги у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я також зіткнулися з труднощами, оскільки уряд Румунії припинив фінансування субсидій на контрацепцію та сексуальну освіту, що призвело до закриття клінік.³¹

Наслідки війни для менструального здоров'я

Дівчатка розповіли про вплив кризи і вимушеного переміщення на їх фізичне здоров'я, в тому числі на менструальний цикл:

“У той же час у мене на кілька місяців припинилися менструації, що посилило стрес. Всі ці зміни, а також необхідність бігти з невеликою валізою одягу, яка більше не підходить за розміром, значно ускладнили життя.”

Настя, дівчина, 15-19 років, Україна

Переживання щодо менструації під час кризи, стрес від якої сам по собі може вплинути на регулярність та інтенсивність менструації, може мати глибокий вплив на повсякденне життя та самопочуття дівчат.

“Зазвичай перед початком менструації у мене страшенно болить... Я навіть не можу зрозуміти, коли вона почнеться, через нерегулярність, з якою я стикаюся, через що я не можу планувати будь-що у своєму житті під час менструації.”

Івана, дівчина, 15-19 років, Україна

Місце проживання та фінансові ресурси дівчат були основними факторами, що вплинули на їхній доступ до засобів та послуг з охорони менструального здоров'я в Україні після ескалації війни. Занепокоєння щодо фізичної безпеки також було названо серед перешкод для доступу, особливо для дівчат у прифронтових районах. Співробітники НВО, що працюють з підлітками в Україні, повідомили, що дівчата, які є внутрішньо переміщеними особами, і ті, хто живе в сільській місцевості, також стикаються з проблемами доступу до послуг СРЗП.

“Після ескалації війни у дівчаток, що живуть в районах, що зазнали обстрілів, або на лінії фронту, не було навіть водопроводу або гарячої води. Аптеки були закриті. Вони взагалі не мали доступу до засобів гігієни для менструації. Багато з них скористалися деякими додатками, щоб дізнатися, як вони можуть самостійно виготовити засоби гігієни для менструації, використовуючи стару постільну білизну або фіранки.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Дівчата, які проживають у спеціалізованих закладах, практично не мають вибору щодо засобів для менструації, які вони можуть отримати, оскільки, як повідомляється, персонал не надає порад. Співробітники ОГС, що працюють з незахищеними підлітками в Україні, відзначили прогалину в знаннях і обізнаності персоналу і керівництва установ про СРЗП в цілому, при цьому часто переважають традиційні погляди і табу.

“Дівчата, які перебувають у спеціалізованих закладах, мають доступ до будь-яких засобів гігієни менструації, які надає цей заклад. У цих

дівчат немає власних кишенькових грошей, щоб вибрати той товар, який вони вважають за краще. Деякі директори цих установ дотримуються неправильних поглядів на використання тампонів. Більшість з них працюють в одному закладі більше 30-40 років, тому вони дотримуються цих старих стереотипів. Тому, наприклад, вони надають дівчаткам гігієнічні прокладки в цілому.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Співробітники ОГС в Україні також повідомили, що стереотипи та хибна інформованість щодо використання менструальних засобів також поширені серед осіб, які здійснюють опіку. Дівчата-підлітки старшого віку в Україні також звернули увагу на недостатню обізнаність своїх опікунів про такі товари, як менструальні чаші і нижню білизну для вагітних, а також на постійне поширення дезінформації, наприклад, про те, що їхні опікуни вірять в те, що використання тампонів може вплинути на їх незайманість.

“Я щойно згадав, що в нашому опитуванні сексуальної освіти у нас було подібне запитання, і деякі дівчата заявили, що віддають перевагу прокладкам, тому що чули, як їхні матері говорили їм, що користуватися тампонами, поки ти ще незаймана, не добре, що це може мати погані наслідки для твого здоров'я, і що перед тим, як Ви вступите в будь-який статевий акт, вам не дозволяється використовувати тампон.”

Місцева громадська організація, що працює з підлітками, Україна

Дівчата в Польщі та Румунії також повідомили про труднощі з доступом до менструальних засобів через брак різноманітності продукції, особливо тієї, якою вони користувалися в Україні, а також через мовні бар'єри та фінансові обмеження.

“Дівчаткам, у яких тільки починаються менструації, важче звернутися за допомогою. Наприклад, якщо це відбувається в школі, їм може бути важко через мовний бар'єр. У Польщі доступ до засобів гігієни не так відкритий, як в Україні. У шкільному туалеті є папір, але, на жаль, немає прокладок і тампонів.”

Крісті, дівчина, 15-19 років, Польща

2.4.2 як війна вплинула на доступ підлітків до всебічної інформації про СРЗП?

За словами дівчат-підлітків віком від 10 до 19 років та представників міжнародних НУО і місцевих ОГС, у всіх трьох країнах — Польщі, Румунії та Україні — існують проблеми з охороною сексуального та репродуктивного здоров'я та реалізацією сексуальних і репродуктивних прав.

Постійні табу обмежують доступ до інформації СРЗП

Обговорення СРЗП під час фокус-груп та інтерв'ю часто зустрічалося з нерішучістю з боку підлітків та опікунів у всіх трьох країнах, де проводилося дослідження. Дівчата пояснили, як табу на цю тему можуть обмежувати доступ підлітків до вичерпної інформації про СРЗП і сприяти поширенню шкідливих міфів. Багато хто також повідомляв, що вдома часто уникають розмов про секс. Вони сказали, що їм важко обговорювати сексуальне здоров'я зі своїми опікунами.

Роль опікунів та сімейного оточення у забезпеченні доступу до точної інформації про СРЗП та якісних послуг може бути ключовою. Однак співробітники ОГС, які працюють з переміщеними сім'ями, також підкреслили, що опікуни можуть уникати звернення за професійною допомогою, зокрема для дівчаток, через негативне ставлення, пов'язане з послугами з сексуального та репродуктивного здоров'я. Таке ставлення зумовлене соціальними нормами та дезінформацією, які можуть призвести до стигматизації підлітків, які користуються цими послугами.

“Соціальні працівники наших партнерів хотіли відвести членів сім'ї на плановий огляд до лікаря, в тому числі дівчинку-підлітка у віці 14 років, до гінеколога. Однак її мати категорично відмовилася дати свою згоду ... ми вважаємо, що мати боялася, що інші люди подумають, що її дочку зґвалтували, якщо вона звернеться до гінеколога.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Підлітки отримують комплексну сексуальну освіту в обмеженому обсязі

“У моїй школі нас ще не вчили сексуальному вихованню.”

Тамара, дівчина, 10-14 років, Україна

Багато дівчат у віці від 10 до 14 років в Україні повідомили, що не отримували жодної комплексної сексуальної освіти (КСО) в школі, що свідчить про прогалину в національній системі освіти. Співробітники НУО та ОГС, які працюють з підлітками в Україні, підкреслили, що ця прогалина у сфері КСО існувала ще до ескалації війни, і з того часу вона погіршилася. Багато в чому це відбувається через труднощі із забезпеченням якісної сексуальної освіти онлайн. На додаток до перешкод, з якими стикаються підлітки, які отримують освіту в Інтернеті в цілому, існує також небажання торкатися цієї делікатної теми, і, таким чином, вона може бути позбавлена пріоритетності в навчальній програмі.

“Сексуальна освіта завжди була обмеженою. Але раніше йшлося скоріше про зміст. Зараз дівчата та хлопці, які мають труднощі з доступом до онлайн-освіти, мають однакові труднощі з доступом до сексуальної освіти. Тож [все] стає ще гірше.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Деякі дівчатка-підлітки в Україні повідомили, що дізналися про СРЗП під час курсу під назвою “Здоров'я, безпека і благополуччя». Однак такі дівчата, як Каталіна, відчували, що цей курс не дає достатньої інформації:

“У нас був шкільний клас з охорони здоров'я, безпеки та добробуту, який включав деяку інформацію про менструацію, але вона була дуже обмеженою.”

Каталіна, дівчина, 10-14 років, Україна

За словами дівчат-підлітків віком від 10 до 19 років в Україні, а також тих, хто в Польщі та Румунії користується національною системою онлайн-освіти України, сексуальне виховання, хоча і присутнє в

шкільних програмах, запроваджується пізно, ближче до восьмого класу, коли учням від 13 до 14 років, на уроках біології.

“Сексуальне і репродуктивне здоров’я було однією запланованих тем на уроках біології. Однак наш учитель просто вирішив пропустити цю тему. Більшість вчителів навіть уникають надання дуже обмеженої інформації на уроках біології.”

Юлія, дівчина, 15-19 років, Україна

Дівчата у віці від 15 до 19 років додали, що інформація про СРЗП часто або пропускається, або дуже обмежена, або представлена упереджено і традиційно. Дівчата повідомляли про деякі випадки, коли підручники містили шкідливий вміст, бо використовувалася звинувачувальна мова щодо жертв зґвалтування.

“У підручниках був цілий розділ, в якому звинувачували жертв і в той же час виправдовували злочинця. Нічого про те, як навчити дівчаток і хлопчиків реагувати, коли вони стикаються з насильством, або уникати застосування насильства проти кого-небудь.”

Клаудія, дівчина, 15-19 років, Україна

Представники місцевих громадських організацій висловлюють стурбованість з приводу того, що сучасне статеве просвітництво, яке тільки пропагує шкідливі стереотипи і норми про секс і сексуальність, може негативно позначитися на здоров’ї і благополуччі підлітків.

“В українському суспільстві все ще існують певні стереотипи щодо сексуального виховання. Ці стереотипи перешкоджають доступу дівчат-підлітків, особливо коли вихователі не готові обговорювати ці питання через глибоко вкорінені табу. Більше того, вчителі та навіть іноді психологи не хочуть обговорювати ці питання та надавати інформацію дівчатам-підліткам.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

У Польщі дівчатка-біженки також повідомляли про обмеження в наданні КСО, а старші підлітки стверджували, що вони не отримували жодних уроків з питань сексуального і репродуктивного здоров’я та прав з моменту переходу до польської системи освіти.

Джерела інформації про СРЗП для підлітків

Основними джерелами інформації про СРЗП, про які повідомляли дівчата віком від 10 до 14 років, були їхні матері або виховательки, а потім вже їхні однолітки. Деякі дівчата-підлітки повідомили, що вдома ці теми замовчувалися, і відчували себе некомфортно, починаючи ці розмови. Інші пояснили,

що у жінок-виховательок залишається менше часу для обговорення цих питань через те, що у кризу на них лягає більше обов’язків. Натомість дівчата звертаються за інформацією до своїх однолітків. Навпаки, старші дівчата-підлітки повідомили, що вони в основному отримують доступ до інформації в Інтернеті через соціальні мережі та онлайн-платформи. Питання про те, чи змінилися ці джерела інформації після ескалації війни, практично не обговорювалося.

“Я отримав свої знання про СРЗП із соціальних мереж та книг. У соціальних мережах насправді є справді круті сексологи, які надають інформацію.”

Світлана, дівчина, 15-19 років, Україна

“В основному я переглядаю інтернет-ресурси, такі як веб-сайти чи соціальні мережі, а іноді й книги, щоб дізнатися більше про зміни, які відбуваються в моєму тілі.”

Марія, дівчина, 15-19 років, Польща

Відповіді хлопчиків віком від 10 до 14 років в Україні також вказували на відсутність доступу до достатньої інформації про СРЗП. Деякі повідомили, що отримували інформацію не з будь-яких офіційних каналів, а від випадку до випадку, що свідчить про відсутність структурованого і всебічного сексуальної освіти або комунікації.

“То тут, то там. Я дізнаюся інформацію про SRHR тут і там, якщо інші люди взагалі говорять про це. І більше нічого.”

Октавіан, хлопчик, 10-14 років, Україна

Тим часом деякі старші хлопчики-підлітки заявили, що мають труднощі з виявленням дезінформації в інтернет-ресурсах:

“Знайти інформацію про SRHR зовсім не складно. Але розуміння того, що є правильною інформацією, а що неправильною, часто призводить до плутанини.”

Влад, хлопчик, 15-19 років, Україна

Так само хлопчики-підлітки в Румунії повідомили, що шукають інформацію в Інтернеті. Вони також згадали про спілкування з опікунами, але пояснили, що це залежить від близькості їхніх стосунків і від того, чи відчувають вони, що можуть спілкуватися відкрито, не соромлячись:

“Нам потрібні ці уроки, тому що, напевно, в більшості сімей ця тема не обговорюється, і дитині просто ніяково підходити і питати. Тому, я думаю, якщо ми розглянемо це з системної точки зору, то принаймні в десятому класі, принаймні в дев’ятому класі, повинні бути такі уроки, щоб вони [дівчата та хлопці] розуміли.”

Іван, хлопчик, 15-19 років, Румунія

Більше того, хлопчики віком від 15 до 19 років у Румунії повідомили, що почуваються комфортніше у спілкуванні зі своїми батьками чи іншими чоловіками в сім'ї чи інтимному колі, ніж із жінками. Однак багато хлопців повідомляли про втрату своїх основних інформаційних ресурсів у випадках, коли чоловіки-опікуни та члени сім'ї були призвані на військову службу внаслідок воєнного стану, що також робило хлопців більш вразливими до дезінформації.

“Я не можу просто підійти до своєї мами в будь-який момент і сказати: ‘Розкажи мені про це, про те і про інше’. Але знову ж таки, зовні це виглядає досить дивно для хлопців. Просять про щось своїх батьків, особливо мам. З татом все по-іншому, тому що це чоловік розмовляє з чоловіком.”

Олег, хлопчик, 15-19 років, Румунія

2.5 Підлітковий вік та ґендерні норми

2.5.1 Як криза впливає на підлітковий досвід дівчат і хлопців?

Учасники фокус-групових дискусій у трьох країнах обговорювали, як на їхній досвід переживання ключової життєвої фази підліткового віку вплинула ескалація війни. Вони та інші зацікавлені сторони підкреслили, яким чином ґендерні норми формують їхній досвід – і як ці норми змінилися внаслідок кризи.

Збільшені обов'язки дорослих

Багато дівчат-підлітків з різних вікових груп в Україні, Польщі та Румунії повідомили про збільшення своїх обов'язків щодо ведення домашнього господарства внаслідок зміни структури та динаміки домашнього господарства після ескалації війни. Внаслідок воєнного стану та призову в армію у багатьох сім'ях відсутні батьки та інші дорослі члени сім'ї чоловічої статі. Тягар додаткових домашніх обов'язків та обов'язків дорослих, як видається, більше лягає на плечі дівчат, ніж хлопців, які повідомили, що часто виконують завдання, традиційно закріплені за їхньою статтю, такі як приготування їжі, прибирання та догляд за молодшими братами і сестрами, щоб підтримати своїх жінок, які здійснюють догляд за ними.

“Я також займаюся прибиранням і готуванням. Моя мама працює цілий день, а моя сестра ще занадто маленька, щоб це робити. Тож я допомагаю мамі.”

Наталі, дівчина, 15-19 років, Україна

Дівчата, які живуть у сім'ях з одним вихователем, особливо в сім'ях, очолюваних працюючими матерями-одиначками, повідомили, що їм доводиться брати на себе тягар догляду за молодшими братами і сестрами і займатися домашніми справами. Для дівчат-підлітків у Польщі та Румунії, як і для їхніх однолітків в Україні, більш дорослі обов'язки, включаючи догляд за дітьми, стали ключовою частиною їхнього повсякденного життя. Опікуни також повідомляли, що деякі дівчата-біженки працюють неповний робочий день, щоб зробити свій внесок у дохід сім'ї.

“Я звикла допомагати мамі по господарству. Оскільки мого тата з нами немає, залишилися тільки ми з мамою. Я прибираю і готую, коли вона працює.”

Оля, дівчина, 10-14 років, Польща

Хлопчики-підлітки у віці від 10 до 14 років також розповіли, як ескалація війни вплинула на їх використання часу та роль у сім'ї. Вони розповіли про різкий перехід від дитинства до виконання дорослих ролей, які мають чітко виражений ґендерний характер - деякі з них говорили про відчуття обов'язку піклуватися про свої сім'ї за відсутності батька чи старшого брата.

“Наче війна забрала у нас дитинство і замінила його цим страшним світом дорослих.”

Дмитро, хлопчик, 10-14 років, Україна

Зміна уявлень про традиційні ґендерні ролі

Хоча ескалація війни призвела до того, що підлітки відчували посилення традиційних ґендерних ролей, а також очікування і необхідність брати на себе більше відповідальності дорослих у кризовий час, є також ознаки того, що порушення “нормального” життя сприяло певним змінам у ґендерних ролях і ставленні. Як описала Емілія, відсутність чоловіків у повсякденному житті вимагала від жінок брати на себе додаткові ролі, традиційно закріплені за чоловіками за ґендерними нормами.

Таким чином, Емілія зазначила, як це продемонструвало суспільству в цілому та самим жінкам, що ґендерні норми та ролі є соціальною конструкцією і не є справжнім відображенням можливостей жінок, а обмежують їх потенціал.

“...зараз багато чоловіків пішли на фронт, так що цивільне життя тепер в основному залежить від жінок... і я думаю, що це допомагає жінкам усвідомити свою незалежність, свою здатність діяти.”

Емілія, дівчина, 15-19 років, Україна

Анджеліна також розповіла, як ескалація війни змусила жінок брати на себе обов'язки, які не відповідають традиційним ґендерним ролям. Однак вона додала, що цей додатковий тягар також створив проблеми для багатьох жінок.

“Багато жінок в Україні раніше були домогосподарками... коли все раптово змінюється і ви вибиті з колії: вам 40 років, і ви вперше виходите на роботу, вам дуже важко. Це непростий виклик. Це одна сторона. А в нашому суспільстві чоловік-це захисник. Чоловік захищає тебе, а тут... ти повинна бути захисницею, мамою і всім іншим. Я думаю, це дуже важко.”

Ангеліна, дівчина, 15-19 років, Україна

У всіх трьох країнах, які проводили дослідження, дівчата-підлітки продемонстрували значну обізнаність про ґендерні очікування суспільства та про те, як вони впливають на вибір та досвід, доступні як дівчатам, так і хлопчикам. Учасники обговорили, як поширеність традиційних стереотипів жіночності та маскулінності впливає на трансґендерних та небінарних людей, які можуть відчувати тиск, щоб вони дотримувались традиційних ролей та обов'язків, які не узгоджуються з їх ґендерною ідентичністю.

“Ну, в нашій країні... насправді сексизм все ще існує в суспільстві, і насправді його досить багато. Ми все ще звикли до того, що хлопчикам ніхто нічого не диктує, тому вони живуть так, як хочуть... у жінки не завжди є можливість самій вирішити, чого вона хоче, тому що насправді, скажімо так, на жінок чиниться великий тиск. Особливо молоді жінки або дівчата, вони змушені підлаштовуватися під цей шаблон. Він дуже міцний.”

Дарина, дівчина, 15-19 років, Україна

Підлітки з України, які проживають у Варшаві, Польща, на майстер-класі з анімації майстер-клас з анімації.
Фото: TKaczor © Plan International

Тематичне дослідження 3: Інна, Україна

Інна-15-річна дівчина, яка живе поблизу Києва, Україна. Вона належить до ромської громади і має пристрасть до музики, якою займалася в місцевій музичній школі до початку війни. Інна описала своє життя до лютого 2022 року як наповнене радістю. Їй подобалося відвідувати школу, проводити час з близькими друзями, вивчати свої хобі і свою любов до музики.

Однак з початком війни життя Інни кардинально змінилося. - Тепер кожен день непередбачуваний. **“Звук сирен — це як страшний саундтрек до нашого життя,”** — сказала вона, розмірковуючи про постійний страх перед бомбами, який тепер став частиною її повсякденного життя. Вдома ситуація не менш складна. Інна розповіла про постійний стан настороженості, який відчуває її сім'я. **“Навіть у власному будинку ми більше не відчуваємо себе в безпеці. Ніч-найважча через нескінченне виття сирен.”**

Війна також негативно позначилася на її суспільному житті. **“Раніше я сміялася і грала зі своїми друзями після школи. Зараз багато хто пішов, і я сумую за ними щодня,”** — поділилася вона. Хоча Інна та її друзі намагаються підтримувати свою дружбу через соціальні мережі, це не замінює якісного часу, який вони провели разом.

Незважаючи на ці труднощі, Інна сказала, що знаходить тимчасовий порятунк у музиці. **“Коли я граю на фортепіано і співаю, я на мить забуваю про війну. Це мій маленький світ спокою.”** Однак через напружений шкільний графік і домашніх обов'язків у неї залишається мало часу для музики. **“Шкода, що у мене немає більше часу для гри на піаніно. Але зараз шкільні та домашні обов'язки забирають весь мій час.”**

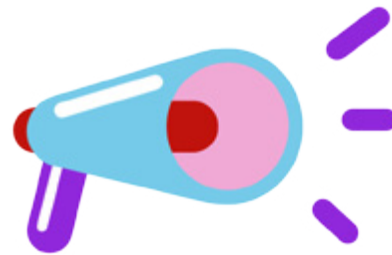
Інна також розповіла про те, як ця нова реальність суттєво вплинула на її освіту та почуття безпеки. **“Мені не вистачає балансу між онлайн-заняттями і очними. Тепер кожен день ходити в школу - це ризикована подорож,”** — сказала вона про перехід від гібридної моделі навчання до виключно очних занять. Дивлячись у майбутнє, прагнення Інни змінилися: тепер вона хоче відігравати ключову роль у майбутньому України. **“Я хотіла стати співачкою, але тепер мрію стати юристом, щоб щось змінити в своїй країні.”** За її словами, її сім'я підтримує це прагнення.

Війна в Україні багато в чому змінила життя Інни. **“Колись я був безтурботним підлітком. Тепер я з нетерпінням чекаю дня, коли життя знову стане нормальним.”**

“ Я хотіла стати співачкою, але тепер мрію стати юристом, щоб щось змінити в своїй країні ”

2.6 Участь підлітків

2.6.1 Яким чином підлітки залучені у процес прийняття рішень?

Підлітків запитували, як вони беруть участь у прийнятті рішень, як вони залучені до життя своїх громад і як це змінилося після ескалації війни. Їхні відповіді підкреслили важливість сприяння врахуванню думки підлітків на всіх рівнях прийняття рішень, що впливають на їхнє життя.

На рівні домогосподарств

Дівчата та хлопці підліткового віку повідомляли, що відчувають себе відстороненими від прийняття рішень у сім'ї. Хоча деякі опікуни зазначили, що консультують підлітків, це не стосується серйозних питань, таких як рішення про переїзд у зв'язку з кризою. У таких випадках підлітки, як правило, не залучаються до процесу прийняття рішень.

“У деяких рішеннях вони прислухаються до мене. Наприклад, я пропоную їм приготувати борщ на вечерю, і вони це роблять. Але в деяких випадках рішення приймають мої мама і тато.”

Євген, хлопчик, 10-14 років, Україна

Хоча деякі підлітки повідомили, що вважають певні питання такими, що не стосуються їхньої компетенції або відповідальності, дівчата, зокрема, обговорювали проблеми спілкування з опікунами та висловлювали думку, що вони часто не відчувають, що їх розуміють або чують. Дівчата в Україні повідомили, що опікуни переважно консультуються з ними щодо їхнього розкладу, що може бути пов'язано із залежністю опікунів від наявності старших братів і сестер, які можуть доглядати за молодшими дітьми, поки опікуни працюють.

Так само в Польщі, хоча дівчата у віці від 15 до 19 років повідомляли, що мають право голосу у прийнятті певних сімейних рішень, це в основному стосувалося повсякденного життя. Вони повідомили, що їх часто запитують про їхні вподобання щодо харчування та дозвілля. Однак їхня участь значно рідше стосується важливих рішень, таких як рішення про виїзд з України.

“Як правило, мене запитують про такі рішення, як харчування або наявність кота в будинку. Однак у деяких ситуаціях, таких як наш переїзд до Польщі, мене про це не запитують.”

Олександра, дівчина, 10-14 років, Польща

Співробітники НУО, які працюють із сім'ями, повідомили, що через тиск, стрес та тривогу, пов'язані з війною, опікунам часто доводиться швидко приймати рішення заради добробуту своєї родини. Це може означати, що ключові рішення приймаються без консультацій з підлітками, оскільки дії мають пріоритет над участю.

“Багато опікунів та батьків змушені негайно приймати важливі рішення, які не залишають можливості проконсультуватися зі своїми дітьми. Наприклад, під час евакуації у вас дуже обмежений час. Тобі потрібно поквартитися, щоб врятувати свою сім'ю. Ніяких консультацій з цих тем не проводилося, що, я думаю, цілком зрозуміло.”

Представник місцевої громадської організації по роботі з підлітками, жінка, Україна

Фактори, що впливають на участь у процесі прийняття рішень

Вкорінені соціальні норми, упередження та дискримінація також відіграють певну роль в участі підлітків у прийнятті рішень. Зокрема, для маргіналізованих груп переважна практика, яка нормалізує відсторонення підлітків від процесу прийняття рішень, може посилитися в періоди кризи. Наприклад, співробітник громадської організації, що працює з ромською громадою в Україні, пояснив, як патріархальні погляди і традиції впливають на процес прийняття рішень:

“У нашій культурі, як у патріархальному суспільстві, сімейні рішення приймаються виключно чоловіками або літніми жінками. Це не унікально; багато культур і меншин мають подібні структури.”

Місцева громадська організація, що працює з підлітками-циганками, жінка, Україна

Для підлітків, які проживають у спеціальних закладах, відсторонення від прийняття рішень щодо власного

життя було нормою до ескалації війни. Середовище, в якому ігнорується думка підлітків, є серйозною перешкодою для їх активної участі.

“Ці дівчатка і хлопчики мріють стати лікарями або будівельниками, але їм кажуть, що вони будуть вчитися в професійному училищі перукарського мистецтва. Через свою інституціоналізацію вони позбавлені можливості впливати на рішення про своє майбутнє.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Маргіналізовані підлітки, які часто стикаються зі стереотипами та упередженнями, такі як представники спільноти ЛГБТК+, у деяких випадках можуть бути відсторонені від процесу прийняття рішень через їхню невидимість у суспільстві та страх перед наслідками публічних виступів. Організації громадянського суспільства, що працюють з підлітками ЛГБТК+, підкреслили важливість створення каналів і просторів, що дозволяють підліткам брати участь у процесі прийняття рішень без страху.

“Підлітки ЛГБТК+ дуже непомітні в суспільстві. Більшість у віці від 15 до 19 років бояться говорити про те, ким вони є насправді, через стигматизацію та дискримінацію. Однак вони досить активні тут, у наших центрах для підлітків ЛГБТК+. Вони беруть активну участь у прийнятті рішень не тільки за допомогою механізмів, але й особисто вносять багато пропозицій щодня.”

Місцева громадська організація, що працює з ЛГБТК+ підлітками, жінка, Україна

У Румунії старші хлопчики-підлітки розповіли про ключовий фактор, який, на їхню думку, зміцнив їхню здатність брати участь у прийнятті рішень, а саме місцеве законодавство про працю, яке дозволило їм працювати з 16 років.³² Окрім більшої незалежності, вони пов'язували заробіток із владою, а отже, і з доступом до прийняття рішень.

2.6.2 Як підлітки беруть участь у волонтерстві та активізмі після ескалації війни?

Це дослідження показало, що рівень волонтерства серед дівчат-підлітків в Україні різниться. В Україні дівчата молодшого підліткового віку повідомили про збільшення їхньої участі у волонтерстві після ескалації війни, тоді як у Польщі та Румунії дівчата стикаються з такими обмеженнями своєї участі, як мовний бар'єр, тиск з боку однолітків і брак мотивації.

Залучення дівчат до волонтерства та активізму в Україні

Дівчата в Україні повідомили про участь у волонтерській діяльності з моменту ескалації війни, включаючи збір коштів для збройних сил шляхом продажу браслетів ручної роботи та печива з передбаченнями, а також волонтерську роботу в громадах для підтримки літніх людей і тварин. Деякі з них повідомили, що стикалися з перешкодами для участі, наприклад, з обмеженнями за віком:

“Через мій вік у мене було не так багато можливостей зробити це, тому що часто, щоб стати волонтером, тебе просять бути дорослим.”

Наташа, дівчина, 15-19 років, Україна

Інші пояснювали, що страх перед знущаннями з боку однолітків змушує їх не брати участь у заходах:

“Я думаю, що в наші дні через те саме цькування дівчатка і хлопчики дуже невпевнені в собі, і їм постійно здається, що над ними будуть сміятися за те, що вони роблять те, що їм хочеться. І через цю невпевненість багато з них мовчать і ні в чому не беруть участі.”

Анічка, дівчина, 15-19 років, Україна

Співробітники ОГС, які працюють з підлітками, відзначили гендерну різницю в рівнях участі підлітків: дівчата, як правило, більш активні у волонтерській діяльності, ніж хлопці.

“Зазвичай ми бачимо велику участь дівчаток і дуже мале - хлопчиків [...]. Хлопчики зазвичай ігнорують деякі з цих речей.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Старші підлітки ЛГБТІК+ повідомили, що вони активні та беруть участь у волонтерстві та громадських акціях у своїх спільнотах ЛГБТІК+ в Україні, де вони відчують безпеку та прийняття.

“Я бачу, що вони досить активні в громаді [...] це безпечне місце. Ось чому я думаю, що для них так важливо відчувати свою приналежність до цього місця. Це навіть не те місце. Так, це просто люди, які там є.”

Місцева громадська активістка, яка працює з підлітками, жінка, Україна

Залучення дівчат до волонтерської діяльності та активізму в Польщі та Румунії

Молодші дівчата-підлітки в Польщі продемонстрували відносно нижчий рівень залучення до волонтерської роботи, незважаючи на їхню зацікавленість у ній. Вони зазначили, що на це часто впливає відсутність підтримки з боку опікунів щодо участі у позашкільних заходах та мовний бар'єр. Ті, хто дійсно бере участь у волонтерській діяльності, часто зосереджуються на наданні допомоги українським громадам, збираючи кошти за рахунок продажу товарів ручної роботи.

“Я хочу стати волонтеркою Я вже давно питаю у мами дозволу на це У школі я познайомилася з дівчиною, вона татарка. Ми домовилися з нею, що будемо малювати і продавати малюнки. [...] Моя мама каже, що у нас ніхто нічого не купить. Я замкнулася в собі і більше не малюю. Тепер я думаю, що і сама погано малюю.”

Ася, дівчина, 10-14 років, Польща

На противагу цьому, дівчата віком від 15 до 19 років у Польщі та Румунії продемонстрували загалом менший ентузіазм щодо участі у волонтерстві та активізмі, ніж їхні молодші однолітки. Деякі дівчата пояснювали, що мають інші пріоритети, тоді як інші, як Наталя, висловлювали відчуття вигорання та втрати морального духу, коли зусилля не призводять до змін.

“У більшості випадків, коли ви стаєте волонтером, те, що мотивує вас працювати, — це якийсь зворотний зв'язок. Часто люди сприймають його як належне. Коли ви не отримуєте жодного відгуку, мотивація зникає.”

Наталя, дівчина, 15-19 років, Румунія

2.7 Бачення майбутнього

2.7.1 Що таке бачення підлітків свого майбутнього та майбутнє України?

Під час цього дослідження дівчат і хлопців підліткового віку запитували про їхнє бачення післявоєнного майбутнього. Їхні відповіді продемонстрували рішучість не лише відбудувати, але й **створити більш рівну та інклюзивну Україну**. Через обізнаність з ключових проблем, з якими можна зіткнутися в цій війні, думки підлітків про те, що потрібно для реалізації кращого майбутнього для України, **вартують бути в центрі уваги**.

“Як молодь, ми — майбутнє України. Ми дуже обізнані в багатьох областях, які зроблять нашу країну набагато більш просунутою. Я вдосконалюю себе і людей, що оточують мене, демонструю позитивний настрій кожен день, щоб добре представляти свою країну в Україні і в усій Європі.”

Катерина, дівчина, 15-19 років, Україна

Першочерговим пріоритетом, висловленим дівчатами в усіх трьох країнах, було невідкладне відновлення втраченого в Україні, причому як дівчата, так і хлопці підліткового віку бачили себе невід’ємними учасниками процесу відновлення України:

“Спочатку нам потрібно буде все перебудувати ... а потім, можливо, якось вирішити проблеми з освітою.”

Тетяна, дівчина, 10-14 років, Україна

“Багато людей втратили свої будинки та бізнес. Буде потрібно багато часу, щоб збудувати все наново й компенсувати збиток. Я маю на увазі, що розвиток України має бути нашим пріоритетом.”

Світлана, дівчина, 10-14 років, Україна

“Ми відновимо нашу країну і зробимо її ще кращою.”

Вадим, хлопчик, 10-14 років, Україна

У баченні дівчатами майбутнього України помітною була рішучість не просто відбудувати, але й покращити суспільство - включаючи отримання рівних прав і можливостей, боротьбу з корупцією, зміну менталітету та шкідливих норм, особливо для маргіналізованих груп населення:

“Я бажаю майбутнього, в якому буде більше суспільного визнання і менше упереджень один проти одного.”

Олекса, дівчина, 15-19 років, Румунія

“Люди з інвалідністю завжди непомітні в Україні... Я вірю, що в майбутньому Україна буде набагато більш інклюзивною і розуміючою у всіх цих питаннях.... Можливо, це все ще повільно, але я знаю, що в майбутньому ми матимемо високі стандарти інклюзивності.”

Ольга, дівчина, 15-19 років, Україна

Дівчата підкреслили необхідність надання ПЗПСП як ключового елементу відновлення України після війни:

“Я вибираю емоційне благополуччя. Я думаю, що кожен з нас потребує психолога і більш активного спілкування після війни, щоб кожен міг розповісти комусь про свої переживання там.”

Соломія, дівчина, 10-14 років, Україна

В своєму баченні майбутнього дівчата-біженці у Польщі та Румунії мають сумніви щодо того, де вони житимуть. Багато хто висловив сильне бажання повернутися в Україну, описавши, як вони сумують за своїми родинами, друзями і життя до ескалації війни.

“Я повернуся до Кисва. Коли війна закінчиться, я повернуся туди і буду там працювати.”

Оксана, дівчина, 10-14 років, Румунія

Натомість дехто пояснив, що прагне залишитися в приймаючій країні, щоб будувати майбутнє для себе, навіть якщо вони зіткнулися з проблемами інтеграції. Це прагнення часто було пов'язане з асоціацією Польщі та Румунії з Європою або Європейським Союзом, яку дівчата розглядали як перевагу для доступу до можливостей.

“Хоча я не вважаю себе частиною тутешнього суспільства, Я не бачу свого майбутнього в

Україні. Я хочу продовжити своє життя в Польщі.”

Женя, дівчина, 15-19 років, Польща

“Я хочу залишитися в Європі, не плануючи повертатися в Україну. Я думаю, що в Європі я маю кращу освіту та можливості для існування.”

Ірина, дівчина, 10-14 років, Румунія

Так само деякі хлопчики-біженці в Румунії пояснили, що вони віддають перевагу навчанню і роботі в Румунії або інших європейських країнах через кращі можливості і вищу заробітну плату. Однак вони також хочуть з часом повернутися в Україну, на свою Батьківщину.

“Я думаю, що у багатьох людей є шанс. Двері Європи тепер відкриті. Тож ви можете жити і працювати тут. Або отримаєте освіту в Європі і повертаєтеся в Україну. Європейський диплом вже був би плюсом.”

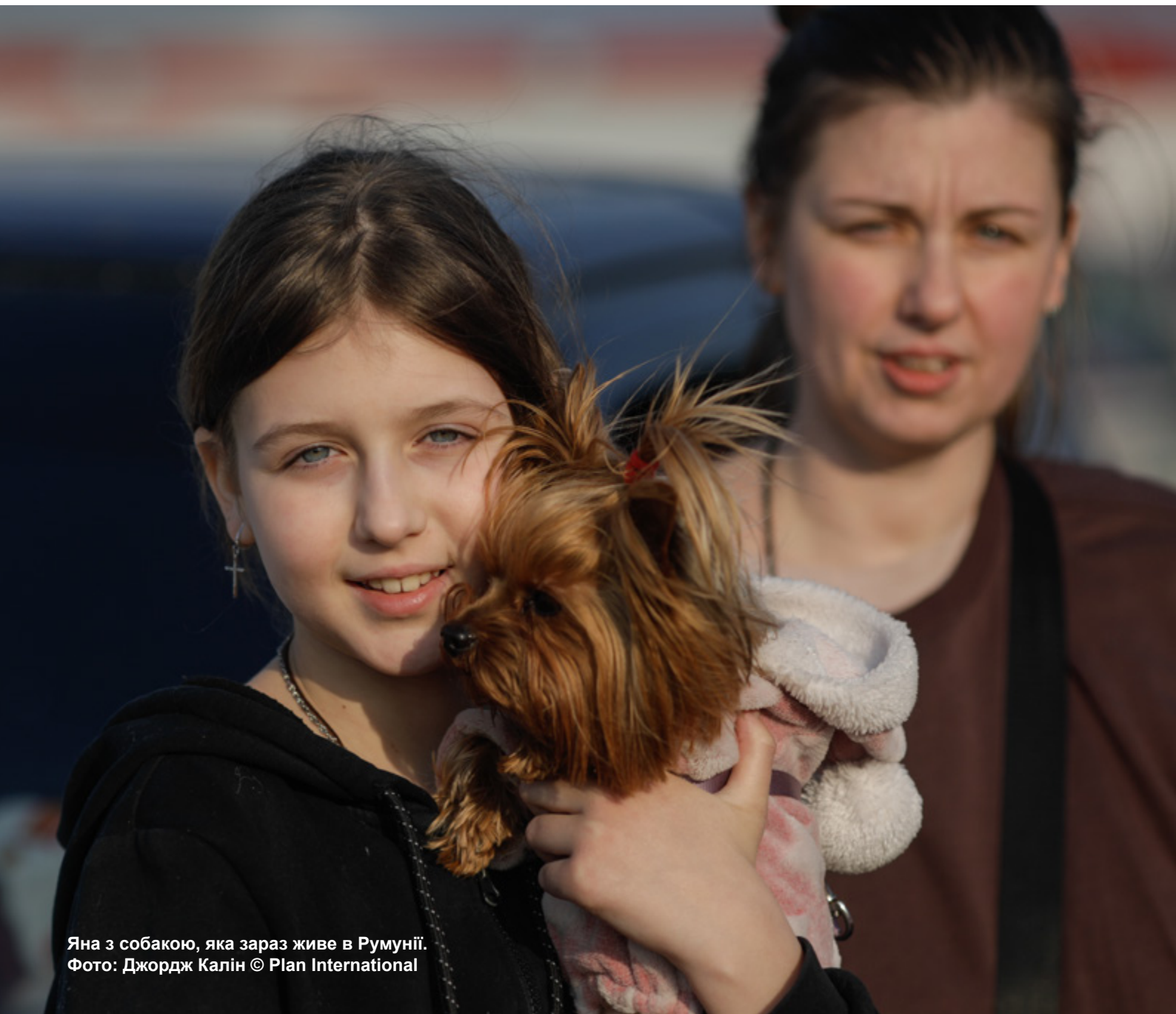
Михайло, хлопчик, 15-19 років, Румунія

Деякі дівчата, такі як Даніела, з України, також відзначили, що бачать своє майбутнє в складі Європи:

“Ми будемо святкувати кілька тижнів. Можливо, два, навіть три тижні. Це будуть суцільні свята. Звуків вибуху не буде. Ми не будемо боятися, і в цей день всі святкуватимуть перемогу України. Ми будемо святкувати як сучасні європейські країни.”

Даніела, дівчина, 10-14 років, Україна

Тим часом, зацікавлені сторони очікують зниження інтересу і фінансової підтримки українських біженців в сусідніх країнах. Вони очікують, що сім'ї біженців, які проживають в Європі, зіткнуться з ще більшими труднощами, особливо в плані пошуку роботи і доступу до можливостей отримання освіти.

Яна з собакою, яка зараз живе в Румунії.
Фото: Джордж Калін © Plan International

3. Висновок і рекомендації

3.1 Заключні зауваження

Війна в Україні впливає на дівчат і хлопців підліткового віку в усіх сферах їхнього життя

Зіткнувшись з численними новими викликами після ескалації війни в лютому 2022 року, а також із загостренням існуючих проблем, включаючи гендерну нерівність і довгострокові наслідки пандемії COVID-19, Підлітки в Україні, Польщі та Румунії, тим не менш, рішуче і стійко переживають цей унікальний і складний етап свого життя. Гендерно зумовлені наслідки війни, особливо для підлітків і молодих жінок у всьому їх різноманітті, як і раніше залишаються без уваги, оскільки велика частина міжнародного співтовариства зосереджена на військовій допомозі. Незважаючи на широке початкове висвітлення війни в Україні в засобах масової інформації та міжнародну реакцію на неї, війна та її наслідки ризикують стати ще однією забутою гуманітарною кризою, оскільки увага до довгострокових гуманітарних наслідків для внутрішньо переміщених осіб та біженців знижується.

Дівчата-підлітки, яких часто виключають з процесу прийняття рішень щодо власного життя та політики, що формує їхній досвід та доступ до можливостей, продемонстрували свою обізнаність про те, як криза впливає на молодь. Лише врахувавши голоси та погляди дівчат і хлопців підліткового віку, в усьому їхньому розмаїтті, у процесі прийняття рішень щодо майбутнього України, відновлення призведе до мирного, більш гендерно рівного та інклюзивного суспільства для всіх.

3.2 Рекомендації

Наведені нижче рекомендації ґрунтуються на ключових питаннях, порушених дівчатами та хлопцями підліткового віку, їхніми опікунами та ключовими зацікавленими сторонами, які надають їм підтримку, що взяли участь у цьому дослідженні.

Вони також спираються на рекомендації, розроблені дівчатами-підлітками з України, Польщі та Румунії, які брали участь у семінарах з валідації, де вони обговорювали результати дослідження. Рекомендації спрямовані на те, щоб підкреслити пріоритети, поставлені учасниками цього дослідження, і включити їх пропозиції та напрямки змін.

Довгострокові рішення

В Україні, Польщі та Румунії:

- Для усунення важких наслідків війни, в тому числі для дівчаток-підлітків, необхідні **як довгострокові, так і локальні рішення**. Сюди входять донори, які працюють з національними та місцевими органами влади над підвищенням стійкості систем захисту дітей, освіти та охорони здоров'я, в тому числі за допомогою ініціатив, спрямованих на підтримку соціальних служб, соціальних працівників і вчителів.

Психічне здоров'я та благополуччя

В Україні, Польщі та Румунії:

- Національним та місцевим органам влади за підтримки донорів слід в терміновому **порядку розширити масштаби вільно доступних послуг ПЗПСП** для підлітків та їх батьків, забезпечивши при цьому доступність цих послуг також українською та російською мовами. Необхідні послуги ПЗПСП включають: індивідуальні та групові консультаційні послуги; програми, що надають батькам та їхнім дітям стратегії подолання стресових ситуацій та виховання дітей в умовах стресу; місця, сприятливі для дітей, підлітків та молоді; мобільні підрозділи для охоплення віддалених сільських районів; заходи з соціальної згуртованості на рівні громад та консультаційні послуги онлайн або по телефону, до яких підлітки можуть отримати конфіденційний доступ.
- Національним та місцевим органам влади за підтримки донорів слід забезпечити

цілеспрямовану роботу з дівчатами-підлітками та хлопчиками-підлітками для заходів ПЗПСП, особливо з урахуванням того, що хлопчики-підлітки використовують інші механізми подолання негативних наслідків і схильні до інших форм онлайн-насильства і ризиків, ніж дівчатка-підлітки.

- Національним органам охорони здоров'я в консультації з молодіжними організаціями **слід провести широку інформаційну кампанію** в соціальних мережах українською, російською, польською та румунською мовами, щоб підвищити обізнаність громадськості про послуги ПЗПСП і дестигматизувати звернення підлітків за допомогою в галузі психічного здоров'я.

Освіта та соціальна згуртованість

В Україні:

- Міністерство освіти і науки України і місцеві адміністрації, а також органи управління освітою в приймаючих країнах, включаючи Польщу і Румунію, повинні приділяти пріоритетну увагу **поверненню до очного навчання в Україні, де це безпечно**.
- Двостороння, багатостороння донорська підтримка та підтримка приватного сектору необхідні для **реконструкції та переобладнання пошкоджених шкіл**, забезпечення їх сертифікованими бомбосховищами та доступу до питної води. Всі відремонтовані або реконструйовані школи повинні бути доступні для дітей з інвалідністю, і для цих дітей повинні бути розроблені конкретні стратегії реінтеграції.

У Польщі та Румунії:

- Органам управління освітою слід посилити освітню політику, спрямовану на проведення **додаткових мовних курсів і курсів прискореного навчання**, а також надати підтримку в підвищенні кваліфікації вчителів для викладання на багатомовних і культурних курсах.

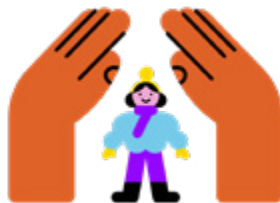
В Україні, Польщі та Румунії:

- Місцеві органи влади, зокрема ті, які відповідають за захист дітей, у консультації з місцевими постачальниками послуг та НУО, які працюють з постраждалою молоддю, повинні проводити **цілеспрямовану роз'яснювальну роботу з підлітками**, які не беруть участі в будь-яких очних навчальних або розважальних заходах.
- Місцевим органам управління освітою під керівництвом національних міністерств освіти та місцевих постачальників освітніх послуг необхідно розробити **локальні стратегії для усунення значних проблем з навчанням**, які особливо гостро відчуваються у віддалених районах, і організувати очні заняття для поліпшення навичок соціалізації та соціальної згуртованості підлітків. Сюди входить визначення шляхів переходу, які дозволять дітям шкільного віку з України реінтегруватися в систему формальної освіти, щойно вони повернуться в Україну.
- **Необхідно розширене співробітництво** між національними міністерствами освіти для визнання транскордонного навчання та узгодження національних навчальних програм на основі компетентності.
- Міжнародним донорам та національним органам влади необхідно **продовжувати підтримувати освітні програми** як ключову платформу для соціальної згуртованості в Україні та приймаючих країнах і за допомогою якої можна активізувати зусилля з інтеграції в приймаючих країнах.

Захист від насильства

В Україні, Польщі та Румунії:

- У консультації з жіночими організаціями місцевій владі необхідно **підвищити свій потенціал у сфері реагування на ґендерне насильство, орієнтованого на потерпілих**, серед іншого,

потенціал постачальників послуг, поліції і судових орган. В Україні це відноситься до органів влади **всіх рівнів**, що здійснюють на національному та місцевому рівнях нещодавно ратифіковану Стамбульську конвенцію.

- В рамках своїх зобов'язань щодо боротьби з ґендерним насильством національні органи влади **повинні включити профілактику ГЗН до програм підвищення обізнаності про безпеку в Інтернеті**, щоб убезпечити дівчат-підлітків від зростаючих ризиків сексуальної експлуатації, насильства та торгівлі людьми в Інтернеті та в реальному житті.

У Польщі та Румунії:

- **Послуги в сфері боротьби з ґендерним насильством**, що фінансуються національними органами влади та реалізуються постачальниками послуг, повинні бути **доступні на декількох мовах** і з чіткою інформацією про те, що повідомлення про випадки не вплинуть на статус захисту біженців.

Доступ до СРЗП

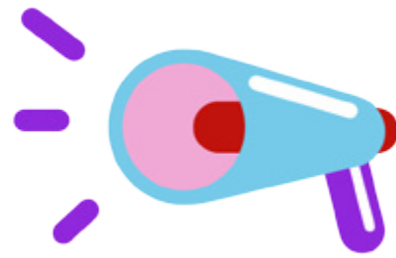

В Україні, Польщі та Румунії:

- Національним органам охорони здоров'я та освіти **слід підтримувати та ініціювати проекти, що розширюють доступ до комплексної сексуальної освіти** кількома мовами, а також безкоштовний та конфіденційний доступ до інформації про СРЗП в Інтернеті, по телефону, у соціальних мережах та особисто.
- Органам освіти слід **включити КСО, шанобливі стосунки та запобігання сексуальному насильству** з раннього віку як стандартні елементи шкільної програми.
- Органи освіти **повинні забезпечити, щоб комплексна сексуальна освіта також стосувалася сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності**, щоб студенти ЛГБТІК+ могли вивчати важливу інформацію про сексуальне здоров'я, щоб залишатися здоровими, а також сприяти залученню та шанобливим розмовам про ґендерну рівність, ґендерну ідентичність та сексуальну орієнтацію. Комплексні заняття з сексуальної освіти-це також можливість надати підліткам, особливо дівчаткам-підліткам, інформацію про те, як захистити себе від ризиків сексуальної експлуатації та зловживань як онлайн, так і особисто.

Підтримка участі дівчат-підлітків у процесах прийняття рішень

- Міжнародні донори, національні та місцеві органи влади, а також міжнародне та національне громадянське суспільство повинні надати молодим людям, постраждалим від війни в Україні, включаючи дівчаток-підлітків і молодих жінок у всьому їх різноманітті, **формальні і неформальні можливості** впливати на своє власне майбутнє і бути залученими в усі процеси прийняття рішень, що стосуються України, включаючи на місцевому, національному та міжнародному рівнях.
- Міжнародним донорам, національним та місцевим органам влади, а також міжнародному та національному громадянському суспільству **слід регулярно залучати думки молодих людей**, включаючи дівчаток-підлітків і молодих жінок у всьому їх різноманітті, і біженців, які проживають в даний час в приймаючих країнах, в тому числі шляхом розробки онлайн-платформ, які запрошують молодих біженців висловлюватися з питань, що стосуються майбутнє України.

- В Україні місцеві органи влади повинні **забезпечити, щоб локалізовані процеси участі були доступні для молодих людей з інвалідністю** та відкриті для внутрішньої та не переміщеної молоді, у тому числі для дівчат-підлітків.
- Міжнародним донорам та національним органам влади слід заохочувати **безпосередню участь дівчаток-підлітків і молодих жінок** у всьому їх різноманітті на всіх форумах з прийняття рішень, в тому числі шляхом створення спеціальних консультативних механізмів, спрямованих на вивчення думок жінок і молоді, особливо дівчаток-підлітків. Також необхідно забезпечити участь найбільш маргіналізованих верств населення, у тому числі представників ромської громади, представників спільноти ЛГБТІК+ та молодих людей з обмеженими можливостями.

Кінцеві примітки

- 1 “3 моменту ескалації війни в Україні” відноситься до періоду з лютого 2022 року, коли вже наявна війна в Україні, що почалася в 2014 році, загострилася.
- 2 УКГВ, УВКБ ООН (2024). Ukraine: Summary of the Humanitarian Needs and Response Plan and the Regional Refugee Response Plan (January 2024) - Ukraine | ReliefWeb (Короткий опис плану реагування на гуманітарні потреби та регіонального плану реагування на ситуацію з біженцями, січень 2024 року - Україна / ReliefWeb)
- 3 OHCHR (2024). Two-year update. Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2022 (Оновлення за два роки. Захист цивільного населення: наслідки бойових дій для цивільного населення з 24 лютого 2022 року)
- 4 OHCHR (2024). Оновлення за два роки. Protection of civilians: impact of hostilities on civilians since 24 February 2022 (Оновлення за два роки. Захист цивільного населення: наслідки бойових дій для цивільного населення з 24 лютого 2022 року)
- 5 УВКБ ООН (2023). “Refugee Population Statistics Database”, 24 жовтня 2023 року, дата звернення 24 квітня 2024 року
- 6 УВКБ ООН (2023 рік). “Refugee Population Statistics Database”, 24 жовтня 2023 року, дата звернення 24 квітня 2024 року
- 7 UNHCR (2024). “Ситуація з біженцями в Україні” (unhcr.org), дата звернення 24 квітня 2024 року
- 8 UNHCR (2024). “Ukraine Refugee Situation Population Movements, Factsheet #1”
- 9 Save The Children (2022). The Experiences and Wellbeing of Children Fleeing Ukraine, November 2022 (Досвід і добробут дітей, які залишають Україну, листопад 2022 року)
- 10 Чоловіки у віці від 18 до 60 років можуть бути призвані на військову службу, і їм заборонено виїжджати з країни. Однак існують певні обставини, за яких ці особи все ж можуть покинути Україну. Чоловікам, звільненим з військової служби або тимчасово непридатним до служби за станом здоров'я, а також інвалідам дозволяється звільнитися за наявності необхідних документів. Відвідайте Україну сьогодні (2023). “Departure of men abroad in 2023: what has changed for military servicemen” (“Від'їзд чоловіків за кордон у 2023 році: що змінилося для військовозобов'язаних”)
- 11 UNHCR (2024). “Ukraine Refugee Situation: Poland”, дата звернення 24 квітня 2024 року
- 12 Після ескалації війни Румунія використовувалася як транзитний пункт для багатьох людей, які втекли з України, перш ніж оселитися в інших європейських країнах, таких як Угорщина чи Німеччина, і з лютого 2022 року понад 3 мільйони біженців перетнули її кордон у якийсь момент. Близько 149 800 біженців з України зареєструвалися під тимчасовим захистом в Румунії.
- 13 UNHCR (2024). Regional Refugee Response for the Ukraine Situation (Регіональні заходи реагування на ситуацію з біженцями в Україні)
- 14 UNHCR (2024). Regional Refugee Response for the Ukraine Situation (Регіональні заходи реагування на ситуацію з біженцями в Україні)
- 15 UNICEF (2024). “Ukraine - Frontline children: battling mental trauma, underground” (“Україна — діти на передовій: боротьба з психічними травмами в підпіллі”), брифінг для преси, 23 лютого 2024 року
- 16 UNHCR (2024). Regional Refugee Response for the Ukraine Situation (Регіональні заходи реагування на ситуацію з біженцями в Україні)
- 17 Освіта в надзвичайних ситуаціях: Веб-сайт Save Schools. Education in emergency (saveschools.in.ua) (Освіта в надзвичайних ситуаціях, saveschools.in.ua), дата звернення: 6 травня 2024 року.
- 18 Plan International advocacy messages (Інформаційні повідомлення Plan International)
- 19 Humanitarian Needs and Response Plan – Plan International advocacy messages Гуманітарні потреби та план реагування – Інформаційні повідомлення Plan International)
- 20 Це було викликано низкою факторів, включаючи проблеми з набором учасників, які в деяких випадках означали, що учасники проживали в різних географічних районах, а також побоювання щодо безпеки, пов'язані з тим, що особистий збір даних може становити небезпеку як для учасників, так і для дослідників у певних місцях.
- 21 Набір учасників у Польщі, як правило, був складним, частково через втому від досліджень серед дівчат-підлітків та опікунів.
- 22 У районах на півдні і сході України, найбільш близьких до лінії фронту, всі школи залишаються закритими – діти шкільного віку, які проживають в цих районах, мають доступ тільки до онлайн-навчання.
- 23 Міжнародна організація із захисту прав інвалідів (2023). “Поліпшення становища дітей з обмеженими можливостями, які перебувають в інтернатних установах, як частина заходів у відповідь України”
- 24 Уряд України взяв на себе зобов'язання і приступив до реформування системи медичного обслуговування та приділення пріоритетної уваги сімейному догляду: Офіційний портал Уряду України (2023). “Міністерство соціальної політики: Захист прав українських дітей є пріоритетом у співпраці між Україною та Європейським союзом / Кабінетом Міністрів України», (kmu.gov.ua)
- 25 CARE International (2023). Rapid Gender Analysis: Ukraine. Жовтень 2023
- 26 Додаток для соціальних мереж
- 27 Це стосується програми «50/20»: Допомога.ro (2023 рік). “Conditions of the new program” (“Умови нової програми”)
- 28 CARE International (2023). Експрес-гендерний аналіз: Україна.. Жовтень 2023
- 29 Human Rights Watch (2022). “Poland’s Constitutional Tribunal rolls back reproductive rights”, (“Конституційний суд Польщі скасував репродуктивні права»), 22 жовтня 2022 року
- 30 Aljazeera.com (2024). “Poland lawmakers take steps towards liberalising abortion laws”, (“Польські законодавці вживають заходів для лібералізації законів про аборти»), 12 квітня 2024 року
- 31 The Wire (2022). “In Romania, Hard-Won Abortion Rights Are Being Systematically Undermined”, 20 січня 2022 року.
- 32 Відповідно до трудового законодавства Румунії, фізична особа набуває працездатності у віці 16 років. Міжнародна організація праці, Трудовий кодекс Румунії, <https://www.ilo.org/dyn/travail/docs/1630/>

Until we are all equal

Подяка

Цей звіт був підготовлений Plan International на основі збору та аналізу даних, проведених Scruples Research, і був відредагований Дженні Ріветт. Він був замовлений Plan International у Східній та Центральній Європі за сприяння наступних міжнародних офісів Plan: Plan International Україна, Plan International Польща та Plan International Румунія, а також партнери Plan International у трьох країнах дослідження: **«Слов'янське серце»** і **«Руки друзів»** в Україні, **Польська гуманітарна акція (РАН)** у Польщі та **Національний фонд підтримки молоді (FNT)** в Румунії. Ми хотіли б подякувати дівчатам та хлопцям-підліткам, їхнім опікунам, а також працівникам НУО та громадським організаціям, які брали участь у дослідженні. Без їх внеску це дослідження було б неможливим.

Особлива подяка також висловлюється Луїзі Аллен, Лоусону Бранноку, Олені Дудко, Маріанні Роулі, Свену Коппенсу, Камілі Маріньо, Айї Саїд, Наталії Байтемировій, Домініці Чікокке, Анжелісі Дівені, Крістіні Андерсон, Анні Максван, Ріліану Агуносу, доктору Люсії Рост, доктору Жаклін Галлінетті, Кетлін Шервін, Енцо Табету Круз, Ліндсі Хатчінсон, Професор Морін Фордхем і студентам-соціологам Києво-Могилянської академії, які внесли свій вклад в огляд літератури.

Фотографія на обкладинці: Дві сестри і подруга, які живуть в центрі розміщення сімей внутрішньо переміщених осіб в Україні. Альбіна Винар © Plan International

Ілюстрація: **Женя Оліїнк**

Дизайн: **Емі Рейнеке (Amy Reinecke)**

Редактор: Анна Браун

Про Plan International

Plan International — незалежна гуманітарна організація, що займається питаннями розвитку, яка відстоює права дітей і рівність дівчат. Ми віримо в силу та потенціал кожної дитини, але знаємо, що він часто пригнічується бідністю, насильством, соціальною ізоляцією та дискримінацією. І найбільше від цього страждають дівчатка.

Працюючи разом з дітьми, молоддю, прихильниками і партнерами, ми прагнемо до побудови справедливого світу, усуваючи корінні причини проблем, з якими стикаються дівчата й вразливі діти. Ми підтримуємо права дітей від народження до досягнення ними повноліття і даємо їм можливість підготуватися до криз і негараздів і реагувати на них. Ми вносимо зміни в практику та політику на місцевому, національному та глобальному рівнях, використовуючи наше охоплення, досвід та знання.

Ось уже понад 85 років ми об'єднуємо інших переконаних оптимістів, щоб змінити життя всіх дітей у більш ніж 80 країнах.

Ми не зупинимося, поки всі не стануть рівними.

Plan International

International Headquarters Dukes Court,
Duke Street, Woking,
Surrey GU21 5BH, United Kingdom

Tel: +44 (0) 1483 755155

Fax: +44 (0) 1483 756505

E-mail: info@plan-international.org

plan-international.org

Plan International East and Central Europe

Published in 2024. Text © Plan International

facebook.com/planinternational

x.com/planglobal

instagram.com/planinternational

linkedin.com/company/plan-international

youtube.com/user/planinternationaltv